

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Vznik, vývoj a súčasný stav parkov v meste Zlaté Moravce

Bakalárska práca

Študijný program: AJEKb - učenie študentov anglického jazyka a literatúry a ekológie

Školiace pracovisko: Katedra ekológie a environmentalistiky

Školiteľ : Ing. Erika Mikulová, PhD.

Číslo a názov študijného odboru: 1.1.1 - učenie študentov akademických predmetov

Nitra 2012

Andrea Mrváková

Poďakovanie

Touto cestou by som si dovolila poďakovať sa vedúcej bakalárskej práce Ing. Erike Mikulovej, PhD. za odbornú pomoc, poskytnuté informácie, pripomienky, cenné rady a čas, ktorý mi venovala pri zodpovedaní mojich otázok pri vypracovávaní mojej práce.

ESTNÉ PREHLÁSENIE

estne prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne a uviedla všetky použité zdroje.

V Nitre, d a 30.3.2012

.....

ABSTRAKT

Mrváková, Andrea: Vznik, vývoj a súčasný stav parkov v meste Zlaté Moravce. [Bakalárska práca]. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta. Školiteľ : Ing. Erika Mikulová, PhD., Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár v štúdiu anglického jazyka a literatúry a ekológie. Nitra: FF, 2012. 51 s.

Vznik parkov na území mesta Zlaté Moravce, ktorý je podložený historickými faktami. Cieľom práce je poukázať na vývoj v priebehu niekoľkých rokov, zmeny štruktúry a celkového vzhľadu. Venovanie sa histórii parkov, ich využitie v súčasnosti, celkový dojem, zachovalosť prostredia ako biotopu a takisto aj dominantné súčasti parkov. Kapitola súčasného stavu sa venuje iniciatívam, ktoré prebiehajú za pomoci rôznych organizácií, vytváranie projektov, ktoré slúžia nielen na zveľadenie vzhľadu, ale aj na obnovu a rozšírenie funkcií parkov. Obsahom práce je aj charakteristika záujmového územia, kde sa skúmané parky nachádzajú. Príslušná kapitola sa venuje charakteristike prírodných pomerov, charakteristike socioekonomických pomerov a histórii v oblasti záujmového územia.

Kľúčové slová: Zlaté Moravce, park, historické súvislosti, súčasný vzhľad

ABSTRACT

Mrvá ová, Andrea: Creation, development and the present of the parks in Zlaté Moravce. [Bachelor thesis]. Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of arts. Supervisor: Ing. Erika Mikulová, PhD., Qualification level: Graduate of teaching English language and literature and ecology. Nitra: FF, 2012. 51 s.

Establishment of parks in Zlaté Moravce, which is supported by historical facts. The work is to show the development over several years, changes in the structure and overall appearance. Giving the history of the parks, their use at present, the overall impression, maintained as habitat protection and also some dominant parts of the parks. One of the chapters addresses the current state of projects conducted with the help of various organizations, developing projects that serve not only the enhancement of appearance, but to rebuild and expand the functionality of parks. The content of the work is also the characteristic of the site where the parks are examined. The relevant chapter is devoted to the characteristics of natural conditions, the characteristic of the socio- economic conditions in the history of the site.

Key words: Zlaté Moravce, park, historical context, current appearance

Obsah

Úvod a cieľ práce.....	9
1 Súčasný stav riešenej problematiky.....	10
1.1 Historická zeleň - kultúrne dedičstvo.....	10
1.1.1 Kategórie historickej zelene.....	11
1.2 Poloha a význam parku. Lokalizácia parkov na Slovensku.....	12
1.3 Ekologické podmienky (pôdno- klimatické pomery).....	12
1.4 Historické súvislosti tvorby mestských parkov a mestskej zelene v Zlatých Moravciach.....	13
1.5 Vznik a vývoj Zlatomoraveckého parku.....	15
1.6 Vznik a vývoj parku Migazziovcov.....	17
1.6.1 Neorománske mauzóleum rodiny Migazzi v Zlatých Moravciach.....	20
1.7 Vznik a vývoj parku Janka Kráľ.....	22
1.7.1 Pamätník Janka Kráľ.....	24
1.8 Vznik a vývoj parku ľudových milícii.....	25
2 Metodika práce.....	27
3 Vymedzenie záujmového územia.....	28
3.1 Charakteristika prírodných pomerov.....	28
3.1.1 Geologické pomery.....	28
3.1.2 Geomorfologické pomery.....	29
3.1.3 Klimatické pomery.....	29
3.1.4 Hydrologické pomery.....	31
3.1.5 Pedologické pomery.....	32
3.1.6 Rastlinstvo.....	32
3.1.7 Živočíšstvo.....	34
3.1.7.1 Biotop listnatých lesov.....	34
3.1.7.2 Biotop lúk a polí.....	35
3.1.7.3 Biotop vôd.....	36
3.1.7.4 Biotop ľudských sídel.....	36
3.2 Charakteristika socioekonomických pomerov.....	37
3.2.1 Obyvateľstvo.....	37
3.2.2 Osídlenie.....	38
3.3 História v oblasti riešenej problematiky.....	41

3.3.1	Z histórie.....	41
3.3.2	Stručný prehľad dejinného vývoja mesta Zlaté Moravce.....	42
3.3.3	Najnovšia história mesta (od roku 1989 po súčasnosť).....	42
4	Výsledky.....	43
	Záver.....	46
	Zoznam použitej literatúry.....	48
	Príloha A.....	51
	Príloha B.....	52

ÚVOD A CIE PRÁCE

Zele je nenahraditeľnou súčasťou mestského organizmu. Skrýva v sebe množstvo estetických hodnôt. Stromy, kry, kvety a trávnaté plochy sprevádzajú človeka po celý čas jeho vývoja. Preto jeho životné prostredie si bez zelene nevieme predstaviť. Pestrofarebné stromy a kry s rôzne sfarbenými listami, kvetmi osviežujú prostredie. Aj technické prvky obkolesené zeleňou strácajú chladnosť a strnulosť.

Parky sú ideálnym miestom na rekreáciu a trávenie vo voľnom čase. Ich dôležitou funkciou je skrášľovanie obytných a zastavaných zón, spríjemňujú prostredie a dodávajú ľuďom pozitívnu energiu.

Túto tému, zameranú na parky som si vybrala z toho dôvodu, že som sa chcela venovať problematike, ktorej sa v dnešnej dobe nevenuje toľko času, avšak pomaly, ale isto zisťujeme, že neohodnotenosť ľudí nás môže pripraviť o krásy našich miest. Preto ma bolo dôležité poukázať na hodnotu parkov, ktoré sú súčasťou nášho prostredia a pokúsiť sa aspoň trochu ovplyvniť myslenie a konanie ľudí.

Cieľom mojej práce bolo poukázať na to, že aj parky majú svoj význam, slúžia verejnosti a takisto dotvárajú dojem mesta. Práca je zameraná aj na porovnanie histórie a súčasnosti, kde sa odzrkadľuje aj prístup ľudí a ich postoje voči svojmu prostrediu.

Práca sa sústreďuje taktiež aj na dlhodobý vývoj jednotlivých parkových objektov na území mesta Zlaté Moravce, ktorý je podložený historickými faktami, popisuje zmeny vzťahov, štruktúry a venuje sa aj celkovému vzťahov fytoocenózy a zoocenózy.

1 SÚ ASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

1.1 Historická zeľa - kultúrne dedičstvo

Dôležitou súčasťou kultúrneho bohatstva na Slovensku sú okrasné záhrady a historické parky. Sú odrazom rôznorodých a pestrých ekologických a krajinárskych podmienok. Historické parky a záhrady sa posudzujú z rôznych pozícií. Patria sem esteticko-architektonická, historická, umelecko-vedná pozícia. Avšak dominantné postavenie má pozícia vlastnej záhradnej architektúry. Využívanie pestovateľsko-technologických disciplín, zameraných na pestovanie materiálov a ich výsadbu má veľký význam pri údržbe a rekonštrukciách historickej zelene. V parkoch nestačí len poznať byliny a dreviny, ale dôležitosť sa kladie na základné poznatky o ich vlastnostiach a nárokoch. Je potrebné vedieť zabezpečiť všetky pestovateľsko-technické podmienky.

„Park je syntézou prírodných prvkov, architektúry a umenia, v ktorom sa využíva, obohacuje a vyjadruje bohatstvo a rozmanitosť prírodných podmienok. Ako kultúrny výtvor park tvoria umelo koncipované a realizované spoločne parkových rastlín rôzneho pôvodu, charakteru, požiadaviek a nárokov, ktoré sú špecifické a tvoria tzv. kultúrne fytoocenózy.“ (Tomaško, I. 2004. Historické parky a okrasné záhrady na Slovensku. Bratislava: VEDA 2004. s 11. ISBN 80-224-0797-6)

Z tradičného slohového prostredia vyplýva, že historické parky majú veľkú kultúrnu hodnotu, v ktorom zeľa ako organická súčasť architektonickej pamiatky tvorí jej prírodné prostredie. Hodnota parkov ako diela architektúry, umenia a biológie je umocnená ich veľkosťou a spojením so stavebnými objektmi a krajinou.

Dynamiku a farebnosť do parkového prostredia prinášajú najmä okrasné druhy stromov a kríkov, svojimi sezónnymi i vekovými premenami. Vytvárajú špecifické prostredie kultúrnych parkových spoločností rastlín na báze prírodnej krajiny Slovenska, spolu s ľuďmi porastmi, kvetinovými záhonmi a technickým i výtvarným vybavením.

Na Slovensku sa eviduje množstvo parkových objektov, ktoré v dôsledku absencie odbornej údržby strácali svoju hodnotu. Po roku 1990 došlo k zmene situácie, nakoľko sa v rámci reštitúcie privatizovalo a objekty zmenili majitelia. Keďže noví vlastníci kaštieľov a parkov sa venovali opravám stavebných objektov, pristúpili aj k rekonštrukciám parkov.

1.1.1 Kategórie historickej zelene

Výsledkom procesu prestavby parkov vznikali zmiešané parkové úpravy. Historické parky a záhrady delíme na pravidelné, taktiež nazývané aj francúzske záhrady. Na Slovensku sú dominujúcou skupinou nepravidelné (anglické) prírodno- krajinárske parky. V stredoeurópskych podmienkach sú tieto parky považované za pomerne veľké plochy, ktoré dosahujú aj niečo ko hektárov. Takýto druh parkov je vytváraný na princípe voľnej prírody, chodníky sú vedené v miernych oblúkoch, obchádzajú terénne prekážky. Vodné prvky ako sú jazierka alebo rybníky majú voľné tvary, podobne ako sa vyskytujú v prírode a sú umiestnené v údoliach a priehlbínach. Plochy voľných porastov sa striedajú s porastmi a skupinami stromov a kríkov. Z kvetov sa najčastejšie využívajú trvalky alebo voľné kvety. Stromové porasty sú kombinované ako kultúrne spoločne s domácimi a cudzokrajnými drevinami.

Mnohé z našich parkov sú v súčasnosti v zlom stave v dôsledku toho, že po dlhé roky neboli udržiavané, zarástli cudzími náletovými drevinami, trávnikové porasty sa degradovali na neudržiavané, synantropné, voľné porasty. Tak sa kultúrne parky premieňali na prírodné lesoparky a z hodnotných parkov zostávajú už len menej hodnotné biocentra. Ochrana týchto objektov je veľmi potrebná, pretože ako podstatná sú súčasťou kultúrnej krajiny zabezpečuje jej vyváženosť a diverzitu. Spolu sa podieľajú na kompozícii krajinného obrazu.

Chránené parky ako jasne vymedzená kategória historickej zelene sú kultúrnym dedičstvom a súčasťou historických krajinných štruktúr. Aké sú kritériá chránených areálov a aké sú kritériá (chránených) historických parkov a záhrad podľa Florentskej charty? Asi podstatné, ale jednoznačné nie je v tom, že park nie je „prírodný výtvor“, ale podľa uvedenej charty 1. 1: *„Historická záhrada je architektonická a vegetačná kompozícia, ktorá je súčasťou dejín alebo umenia celospoločensky významná“*. A ako taká je považovaná za pamiatku. V článku 3 sa hovorí: *„Ako pamiatka musí byť historická záhrada chránená v duchu Benátskej charty. Ako živá pamiatka však spadá pod ochranu špecifických pravidiel, ktoré obsahuje Florentská charta“*. (Tomaško, I. 2004. Historické parky a okrasné záhrady na Slovensku. Bratislava: VEDA 2004. s 16. ISBN 80-224-0797-6)

Doprovodná zele sakrálnej architektúry tvorí historickú zele kultúrnej krajiny. Sem zara ujeme aleje, stromoradia, solitérne stromy pri križových cestách, cintorínoch alebo pamätných miestach historických udalostí v krajine.

1.2 Poloha a význam parku. Lokalizácia parkov na Slovensku

Geografické a pôdno- klimatické podmienky na území Slovenska sú ve mi zaujímavé. Intenzita udských inností je rôzna a prejavuje sa na zmenách i zastúpení vegetácie v krajine. Meliora né zásahy spo ívajúce v nových výsadbách drevín boli následkom negatívneho dopadu antropogénnych inností. Vo „vo nej“ krajine to bola sprievodná vegetácia vodných tokov, aleje, nádrže, ale najmä výsadba parkov pri kaštie och a sídlach zemepánov.

Na signalizujúce tendencie súvisiace s úpravou podmienok, ale sú asne aj so zvýšením estetiky krajiny, skvalitnením krajinného obrazu má vplyv lokalizácia historických parkov na Slovensku. Lokalizácia parkov je odrazom stavu lesnatosti v danom regióne, o znamená, že ím menej je lesnej vegetácie, tým vä šie zastúpenie majú parkové objekty.

Úlohou parkov v mestách bolo, že obklopovali paláce š achty a tvorili reprezentatívne okrasné záhrady ako sú as urbanizovaného prostredia, ím sa navýšila ich ekologická, kultúrna a architektonická hodnota.

1.3 Ekologické podmienky (pôdno- klimatické pomery)

Vhodné geograficko- klimatické podmienky si vyžadujú pre svoju prosperitu parkové objekty ako kultúrne spo lenstvá rastlín. Taktiež prítomnos vody blahodárne pôsobí pri úprave podmienok pre parkové rastliny. Odraz kvality ekologických podmienok sa prejavil na rozmanitosti a bohatosti zastúpených druhov drevín, bylín a celej parkovej vegetácie.

Zastúpenie introdukovanej, cudzokrajnej dendroflóry ovplyv ujú klimatické a pôdne podmienky. V prípade, že pôdne podmienky boli pre parkové rastliny nevyhovujúce, tie sa asto upravovali a sadenice prihnojovali. Na realizáciu parkových výsadiieb sa asto zaberali lesné porasty alebo háje, ktoré sa postupne prestavali na parkové.

Prítomnos vody vo forme pretekajúceho potoka mala ve ký význam pre parkové porasty. Voda mala potom dokonalé využitie, i už vo forme rybníkov, jazierok, fontán, alebo v prípade lenitého terénu ako kaskády a vodopády. Ve ký a hlavne pozitívny vplyv vody

sa prejavuje na kondícii a zdravotnom stave najmä parkových stromových porastov, ale takisto aj na vzhľade trávnikov a kvetinových záhonov.

1.4 Historické súvislosti tvorby mestských parkov a mestskej zelene v Zlatých Moravciach

Mesto Zlaté Moravce a jeho existencia od založenia po súčasnosť je poznačené socioekonomickou aktivitou obyvateľstva, vlastným kultúrno-historickým vývojom, ale aj vonkajšími vplyvmi.

Vznik Zlatých Moraviec sa datuje k roku 1075, kedy boli pod menom „Maurod“ spomínané v listine uhorského kráľa Gejzu, neskôr v roku 1113 v listine kráľa Kolomana ako „Morowa“. V 13. storočí sa stali Moravce sídlom Tekovskej župy, v 14. storočí sa stali majetkom Forgáčovcov, ktorí vlastnili hrad Gýmeš. V roku 1552 uhorský kráľ Ferdinand udelil mestu stoličný erb, ktorý má v modrom štíte skrížené zlaté a strieborné svätopeterské kľúče so strieborným mesiacom a zlatou hviezdou. Túto podobu má erb mesta aj v súčasnosti. V roku 1715 sa mesto spomína ako „oppidium Maróth“, teda mesto, mesteko.

V roku 1718 kúpou od erára získal Zlaté Moravce Juraj Paluška, v roku 1735 župná stolica odkúpila od baróna Antona Palušku jeho dom ako stoličné sídlo, ktorý bol v roku 1758 prestavaný do barokového slohu.

Po vymretí Paluškovcov, majiteľom Zlatých Moraviec sa od roku 1790 stáva arcibiskup Krištof Migazzi, ktorý sídlil na druhej strane námestia v kaštieli oproti domu Paluškovcov. V roku 1887 postavili Migazziovci mauzóleum v novorománskom slohu, kde je pochovaný gróf Viliam Migazzi s manželkou Antóniou.

Vlastný kaštieľ Migazziovcov bol pod odborným vedením staviteľa a Guttmanna viackrát prestavaný, až nadobudol barokový tvar.

„Je to jednoposchodová budova tvaru C, v priečnej strednej osi s rizalitom a štítom, kde je erb rodiny Migazzi. Rizalit v prízemí má balkón nesený oblými dvojicami stĺpov dookola s balustrádou. Okná v pravidelnom rytme členenia fasády, majú obdĺžnikovitý tvar s jednoduchou prstencovou šambránou. Vchod tvorí podjazdová hala. Z dvora má fasáda štít, tiež s erbom rodiny Migazzi.“

V roku 1790, keď Krištof Migazzi nastúpil na funkciu stolného župana a zabýval sa v predmetnom kaštieli, zaslúžil sa aj o tvorbu cca 20 ha parku (Obr. 1), ktorého zárodkom boli rozsiahle ovocné sady. Park sa rozprestieral od kaštieľa až po Mlynský náhon. Pozostával z ovocného sadu, sústavy rybníkov, ale aj stromových porastov. Mal spletiť sa chodníkov.

Obr. 1- 20 ha park

Park bol v roku 1925 rozparcelovaný a na jeho pozemkoch boli postavené obytné domy. V ich záhradách ešte aj dnes môžeme vidieť stromových pamätníkov niekdajšieho parku, najmä borovicu iernu a borovicu lesnú. Z bývalého rozsiahleho parku zostali torzá, tvoriace samostatné parkové objekty. Je to mestský park s letným amfiteátrom.

Druhým fragmentom je tzv. Lipipark. Plocha tohto parku dosahuje 2,25 ha. Tento park je známy tým, že je v ňom postavená hrobka, kde vo dvoch mramorových sarkofágoch odpoívajú poslední Migazziovci. Previsnuté smreký, sformované do dvojradových krídel od hrobky až ku východným bránam z parku, dal vysadiť ešte počas života Viliama Migazzi, v období medzi rokmi 1887- 1896. Smreký boli privezené zo Sanssouci pri Potsdame.

Tretím fragmentom je park (tzv. park Janka Kráľa), ktorý sa rozprestiera medzi kaštielom a terajšou budovou Mestského úradu. Z niekdajšieho rozsiahleho 20 ha parku nemáme originálne náčrty z obdobia jeho založenia. Zachovala sa kópia situácného plánu (príloha A) z roku 1876 (autor neznámy) a schematický náčrt postupnej likvidácie parku z r. 1925, ktorý vyhotovil v roku 1966 Dr. G. Steinhübel. (príloha B)

Na historickú parkovú inštitúciu nadväzujú aktivity skrášovacieho spolku a Skrášovacej komisie mesta Zlaté Moravce, ktorý založil v roku 1890 staviteľ Guttman.

Z tohto obdobia boli evidované po oboch stranách dnešnej Župnej ulice staršie moruše, ktoré boli vyrúbané a nahradené inými druhmi. Postupne sa vysádzali hlavne uličné aleje

s použitím najmä cudzokrajných drevín. Z použitých drevín môžeme spomenúť : *Sophora japonica*, *Platanus occidentalis*, *Acer negundo*, *Aesculus hippocastanum*, neskôr (po vzniku SR) aj *Catalpa bignonioides*, *Robinia pseudoacacia* a v 50. Rokoch aj *Celtis occidentalis*. Z domácich druhov to boli najmä *Tilia cordata* a *Tilia platyphyllos* na Chyzeroveckej ceste, alej *Acer platanooides*, *Acer pseudoplatanus*, *Ulmus laevis*.

1.5 Vznik a vývoj Zlatomoraveckého parku

Mestský park v Zlatých Moravciach je zvyškom bývalého anglického parku, ktorý bol založený v roku 1780 kardinálom Krištofom Migazzim. Podstatná časť parku bola rozparcelovaná v rokoch 1923-1933. Zostalo približne 7 ha parku, ktorý slúži v centre mesta ako mestský park- oddychová zóna.

História tohto zlatomoraveckého parku, pokiaľ je známa, sa začína spomínaním zemepána Juraja Palušku, ktorý staval zlatomoravecký kaštieľ a položil snáď prvé základy pre vtedy, ako sa uvádza, 40 ha parku. Po vymretí Paluškovcov získal zlatomoravecký majetok kúpou od erára kardinál Krištof Migazzi, arcibiskup viedenský. Tento v roku 1785 nákladne prestaval rímsko-katolícky farský kostol sv. Michala a v roku 1790 pokračoval v rozširovaní a upravovaní parku. Pred viac ako 70 rokmi sa tiahol po západnom okraji námestia, tam, kde dnes stojí sporiteľňa a ostatné domy, dlhý múr, ktorý ohraničoval park. Na severe sa park tiahol až po Sládkovičovu ulicu. Viliam Migazzi v roku 1876 vybudoval „zlatomoravecké rybníkárstvo“. Bol to dômyselný projekt pripojenia kanálov studní, bazénov a rybníkov. Viliam Migazzi vydával aj rybársky časopis pre celé vtedajšie Uhorsko. Z celkového počtu 10 rybníkov (Obr. 2), 5 z nich bolo umiestnených kaskádovite nad sebou a boli priamou súčasťou parku.

Obr. 2- rybník

Park bol vysadený cudzokrajnými drevinami a dnes, kde sa nachádza amfiteáter, bol pohorok, na ktorom boli vysadené stovky ruží. Na vrchole pahorka bol altánok, v ktorom boli umiestnené plastiky Ázijcov a pozlátené zvonky, ktoré pri najmenšom zúvaní vánku krásne zvonili. Od juhu na sever, po ústrednej osi parku sa tiahla alej. Bola vysadená z borovice lesnej (*Pinus silvestris*), ktoré svojimi bizarnými vetvami a červenkastou kôrou a modrofialovým tieňom tvorili krásny efekt. Alej sa končila tesne pri kaštieli a smerovala tým smerom, kde je dnes farský úrad. V blízkosti kaštieľa a stála veľa skleník a oranžéria. V okolí boli staré domy a pravidelná úprava parku. Po skleníkoch a oranžeriách, ako aj po aleji borovíc, nie sú žiadne stopy. Tak isto sa nezachovali ani rybníky, ktoré boli po rozparcelovaní parku zasypané. Mimoriadnu pozornosť si zaslúžia ďalšie časť parku Migazziovcov. Priestorovo síce oddelená od parku Sládkovičovou ulicou, ale kompozícia bola spojená s parkom. Je to park v okolí hrobky Migazziovcov susediaci s mestským cintorínom. Je to sadovnícka kompozícia špecifickej zelene, cintorínov a urnových hájov na Slovensku ojedinelá.

Previsnuté smrek (Obr. 3) boli vysadené Viliamom Migazzim v r. 1887-1896. Smrek sa vetvia tak, že základné koruny sú pritlačené ku kmeňu a prehýbajú sa dole, čím vzniká typická previslá forma. Park si v podstate aj po 100 rokoch zachoval pôvodný architektonický výraz i dendrologickú skladbu.

Obr. 3- Previsnuté smrek

Už po roku 1960 boli tendencie obnoviť park. Záhradnícke služby mesta prevzali správu zelene a dali si vypracovať projekt rekonštrukcie parku. Tento projekt bol vypracovaný Arborétom Mlyany. Je potrebné prijať opatrenia, aby sa zamedzilo poškodzovaniu parku nedisciplinovanými ľuďmi.

1.6 Vznik a vývoj parku Migazziovcov

Zlaté Moravce ponúkajú svojim obyvateľom a návštevníkom mnoho zaujímavých pamiatok a miest, medzi ktoré určite patria aj parky.

Najkrajším a najvýznamnejším zo štyroch parkov, ktoré sa nachádzajú v Zlatých Moravciach, je park pri hrobke Migazziovcov na Prílepskej ulici. So svojou veľkou rozlohou 2,25 ha sa stal vzorom špeciálnej zelene cintorínov a urnových hájov.

V súčasnosti prevažná časť žije v mestách, ktorých dôležitou súčasťou je zelená. Mestská zelená plní mnoho jedinečných a nenahraditeľných funkcií, ktorých zachovanie si vyžaduje citlivý prístup k ochrane už existujúcej zelene a zároveň si kladie veľké nároky na prípravu a realizáciu výsadby nových drevín. Výnimkou sú zelene, zvlášť v mestách, zdôrazňujú najmä historické záhrady a parky. K takýmto jedinečným parkom na Slovensku patrí aj park pri hrobke Migazziovcov v Zlatých Moravciach, založený grófom Viliamom Migazzim.

Jedná sa o dielo mimoriadnej architektonickej, biologickej i krajinárskej hodnoty a pre svoju úroveň, ktorým je doplnenie architektúry mauzólea, patrí k výnimčným skvostom záhradnej architektúry tohto druhu. Park má približne štvorcový pôdorys s rozlohou 2,25 ha a je situovaný tak, aby vynikla stavba mauzólea rodiny Migazziovcov.

Celý park je ohradený a má 2 vstupné ornamentálne brány (Obr. 4), vytvorené v r.1921 zlatomoravským kováčom Júliusom Truchlíkom. Park tvorí aj dnes v Strednej Európe ojedinelú dendrologickú zvláštnosť a za 100 rokov si zachoval svoju dendrologickú skladbu aj pôvodný charakter. Celý areál parku je ohraničený kamenným múrom s dvoma vstupnými ornamentálnymi bránami, z ktorých už len jedna je pôvodná.

Obr. 4- Ornamentálna brána

Obr. 5- Pamätná tabu a

Pri vchode do parku je umiestnená pamätná tabu a (Obr. 5), na ktorej je napísané: „V hrobke postavenej v roku 1887 v neorománskom slohu v mramorových sarkofágoch odpoívajú poslední Migazziovcí.“

Gróf Viliam Migazzi (Obr. 6) 1830 - 1896, tekovský župan a jeho manželka Antónia rod. Marczibányi z Púchova 1836 -1886.

„V parku je vysadené vzácné smúto né stromoradie previslý smrek - *Picea abies 'Inversa'* - boli zaobstarané z parku Sanssouci pri Potsdame.“ (Ban áková, O. [online]. Zlaté Moravce: 25.5. 2007 [cit. 2011-09-26]. Dostupné na internete: <http://ikt.infozm.sk/77/378>)

Obr. 6- Gróf Viliam Migazzi

Každý návštevník si môže všimnúť, že dominantu pietneho parku tvorí mauzóleum rodiny Migazziovcov, ktoré je situované na miernej vyvýšenine. Hrobka je miesto posledného odpoínku grófa Viliama Migazziho, ktorý bol hlavný tekovský župan a jeho manželky Antónie. Rodina Migazziovcov je úzko prepojená so zakladateľom Arboréta Mlyany Dr. Štefanom Ambrózom. Stavba bola vybudovaná v neorománskom slohu a dokončená v roku 1897. Interiér hrobky tvorí oltár z bieleho mramoru a pri bočných stenách sa nachádzajú kamenné sarkofágy z čierneho mramoru, v ktorých sú uložené telá šachticov.

Park je od štátnej cesty oddelený alejou tuji východných (*Thuja orientalis*) a od ostatnej zelene hustou výsadbou tuji mlyanských (*Thuja occidentalis 'Malonyana'*). Hrobku po obvode lemujú výsadby krušpánu vždyzeleného (*Buxus sempervirens*) a tisú obyčajného (*Taxus baccata*). Skutočným klenotom sú dve nádherné aleje zo smrekov previsnutých (*Picea abies 'Inversa'*), ktoré lemujú chodníky, ktoré sa zbiehajú ku hrobke. Dreviny majú veľkú dendrologickú, kultúrnu a historickú hodnotu. Previsnuté smrekové stromy sú ešte pôvodné a

boli vysadené Viliamom Migazzim v roku 1887 - 1896. Gróf ich dal doviezť zo Sanssouci pri Postupime.

Zážitok umocujú ešte mohutné sa týčiace borovice čierne (Obr. 7), ktoré sú vysadené na rozhraní parku a mestského cintorína.

Obr. 7- *Pinus nigra*

Nachádzajú sa tu aj dreviny z mladšieho obdobia, ako sú brezy (*Betula* sp.), borovice (*Pinus* sp.), smreky (*Picea* sp.) a krovinné výsadby tavníka (*Spiraea* sp.), zlatovky (*Forsythia* sp.), kaliny (*Viburnum* sp.) a pajasmina (*Philadelphus* sp.).

Park pri hrobke Migazziovcov je charakteristický jedinečnými sadovníckymi úpravami a je ojedinelý na Slovensku. Má mimoriadnu architektonickú, biologickú, krajinársku, ale aj estetickú hodnotu.

1.6.1 Neorománske mauzóleum rodiny Migazzi v Zlatých Moravciach

Mauzóleum (Obr. 8) dal postaviť v roku 1887 gróf Viliam Migazzi (1830-1896) pre svoju manželku, grófku Antóniu Migazziovú, rodenú Marczibányiovú (1838-1886).

Obr. 8- Mauzóleum 1887

Obr. 9- Novopostavená hrobka

Grófka Migazziová, pochádzajúca zo starého šachtického rodu z Púchova a z Csoky, zomrela v roku 1886 ako 48 ročná. Pochovali ju 24. Mája 1886 do krypty rímskokatolíckeho farského kostola sv. Michala archanjela v Zlatých Moravciach. O rok neskôr preniesli pozostatky grófky Antónie do novopostavenej hrobky- mauzólea (Obr. 9), kde dal gróf Migazzi pripraviť rovnaký sarkofág aj pre seba. Pochovali ho tam o desať rokov po smrti manželky, v roku 1896.

Počas svojho života sa grófka Antónia Migazziová venovala spoločenskej a humanitnej činnosti v Tekovskej župe, bola zakladateľkou červeného kríža, patrónkou a opatrovatelkou chudobných a opustených. Za svoju náboženskú a charitatívnu činnosť bola vyznamenaná Radom Hviezdneho kríža.

Rod grófa Viliama Migazziho pochádza z alpského kraja medzi Švajčiarskom a Talianskom. Ich rodokmeň siaha do začiatku 13. storočia. Jeho otec Krištof Rudolf Migazzi sa oženil s Matildou Szentiványi zo Zlatých Moraviec, kde sa stal miestnym zemepánom. Syn Viliam bol šachtického pôvodu s aristokratickou výchovou. Môžeme o ňom povedať, že dôvera verejnosti voči jeho osobe sa nezmenšovala a jeho vplyv sa v každom smere zachoval. Jeho dom bol prístupný každému z Tekova a bol výchovnou školou mnohým synom župy. Bol aristokratom bez toho, že by mal pojem o pýche. Bol šetriaci, ale aj štedrý. Gróf V. Migazzi riadil zákonitosť župy. Dostal vojenské vzdelanie a začal vojenskú kariéru. Neskôr ju zanechal a začal hospodáriť na zdedenom majetku.

Ako dvadsa sedem ro ný získal titul c.k. komorníka a bol lenom verejnoprávneho výboru parlamentu. 4.mája 1871 bol uvedený do funkcie tekovského župana, ktorú vykonával do roku 1875. Neskôr sa venoval verejnoprospešnej a verejnohospodárskej práci v prospech mesta. Najvä šiu as svojho života strávil v severovýchodnej rožnej sále na prízemí v zlatomoraveckom kaštieli. Bola to tzv. biliardová izba. O tejto izbe môžeme poveda , že dejiny župy v druhej polovici 19. storo ia sa tvorili tu. Gróf Viliam Migazzi bol posledným pokračovate om rodu Migazziovcov, ktorý ním vymrel.

Hrobka je situovaná v pietnom parku s alejami vzácnych smúto ných previsnutých smrekov. Ich sadenice si zadovážil gróf Migazzi z parku Sanssouci pri Postupimi a vysadil ich v roku postavenia mauzólea. Stavba postavená z otesaných kamenných kvádrov je tvorená impozantným jednolo ovým sie ovým priestorom s polygonálnym uzáverom

Obr. 10- Sarkofágy

svätyne. Steny interiéru sú lenené v spodnej astí priebežným soklom s profilovanou rímsou a hore bohato profilovanou rímsou pod klenbami lode a svätyne. Sväty a je od lode oddelená polkruhovým triumfálnym oblúkom. Interiér presvet uje kruhové okno nad vstupom a tri polkruhovo ukon ené okná na jednotlivých stenách svätyne. Podlaha je upravená diagonálne striedavo kladenými štvorcovými dlaždicami sivej a iernej farby. V priestore lode mauzólea sú ved a seba umiestnené dva sarkofágy (Obr. 10) z ierneho rakúskeho mramoru, na ktorých sú erby oboch manželov: grófky Antónie, rodenej Marczibányiovej a grófa Vialiana Migazziho. Vo svätyni je uložený oltár z bieleho carrarského mramoru. Na oltárnej menze je trojuholníkovo ukon ený nástavec s vykladaným obrazom Kalvárie.

Do mauzólea sa vstupuje kamenným ústupkovým neorománskym portálom, situovaným v hlavnom západnom prie elí, ktoré je kon ené trojuholníkovým štítom, lemovaným oblú kovým vlysom. Štítové prie elie má vo vrchole kamenný kríž s trojlistovým ukon ením ramien. Nad portálom je kruhové okno. Vo vstupnom portáli sú plne drevené dvojkriдловé dvere s kovanými závesmi v tvare štylizovaných špirálovitých úponkov.

Celý areál, mauzóleum a park je ohraničený kamenným omietnutým múrom s dvomi pilierovými bránami s ozdobnou kovanou mrežou. Ozdobné pilierové brány, ukončené kamennou guou a ozdobnou mrežou, sú situované v juhozápadnom a severozápadnom rohu areálu. Od brán vedú vysypané chodníky, lemované alejou previsnutých smrekov, priamo k mauzóleu, osovo komponovanému na priamy diaľkový pohľad. Prostredie pietneho miesta s alejami smútočných previsnutých smrekov umocujú majestátne borovice tieňové, situované na rozhraní parku mestského cintorína. „*Mauzóleum rodiny grófa Migazzi s parkom a kamenným múrom je hodnotným dokladom vývoja funerálnej architektúry z konca 19. Storočia.*“ (Kaiser, A. Kaštie Migazziovcov. [online]. Zlaté Moravce: 20. 5. 2009 [cit. 2012-02-11]. Dostupné na internete: <http://antonkaiser.blog.sme.sk/c/194433/Kastiel-Migazziovcov.html>)

Pre uvedené hodnoty bola hrobka rodiny Migazzi s areálom vyhlásená Ministerstvom kultúry SR v roku 1996 za národnú kultúrnu pamiatku, evidovanú v Ústrednom zozname pamiatkového fondu.

1.7 Vznik a vývoj parku Janka Kráča

Park Janka Kráča (Obr. 11) je park a zároveň aj chránený areál v meste Zlaté Moravce, ktorý bol vyhlásený v roku 1982. Predmetom ochrany je zvyšok historického parku za bustou Janka Kráča, v ktorom ku dňu vyhlásenia rástlo ešte 10 druhov ihličnatých a 20 druhov listnatých drevín.

Obr. 11- Park Janka Kráča

Park sa rozprestiera medzi kaštieľom a terajšou budovou Mestského úradu. Z niekdajšieho rozsiahleho 20 ha parku sa nezachovali originálne nártvy z obdobia jeho založenia. V súčasnosti má park obdĺžnikový pôdorys a predstavuje plochu 0,38 ha.

Na historickú parkovničku inšpiráciu nadväzujú aktivity skrášovacieho spolku a skrášovacej komisie mesta Zlaté Moravce, ktorú založil v r. 1890 staviteľ Guttman. Z tohto obdobia boli evidované po oboch stranách dnešnej Župnej ulice staršie moruše, ktoré boli vyrúbané a nahradené inými druhmi. Postupne sa vysádzali hlavne uličné aleje s použitím najmä cudzokrajných drevín (Obr. 12): *Sophora japonica*, *Platanus occidentalis*, *Acer negundo*, *Aesculus hippocastanum*, v 50. rokoch aj *Celtis occidentalis*.

Obr. 12- Cudzokrajné dreviny

Tento park priamo nadväzuje na kaštieľ rodiny Migazziovcov, jeho zadný dvor (Obr. 13) a na protiľahlej strane je ohraničený nádvořnou fasádou budovy terajšieho Mestského úradu.

Obr. 13- Zadný dvor kaštieľa a

Drevinová štruktúra parku je veľmi bohatá. Je rozmiestnená po obvode parku medzi obvodovým chodníkom a oplotením. Tvoria ju v hornej vrstve stromové opadavé druhy s dominantným zastúpením javora cukrodarného (*Acer saccharinum*) vo veku 40-70 rokov. V priestore je vysadených približne 20 stromov tohto druhu. Ich porast je pomerne hustý, o spôsobilo vzájomné prelínanie a deformácie korún, poškodenie alebo aj preschnutie niektorých konárov. Stromy sú vysadené pozdĺž dlhších strán parku. V centrálnej trávinatej časti parku, okrem skupiny kríkových ruží pri monumente Janka Kráča a dotvárajú dojem aj niekoľko vysadených kríkov: *Spirea vanhouttei*, *Philadelphus coronarius*, *Juniperus chinensis*.

Zo stromových druhov sa tu vyskytuje tuja východná (*Thuja orientalis*), ktorá tvorí skupinu z troch jedincov priemernej až nízkej sadovnickej hodnoty, medzi nimi je torzo kamenného podstavca prvej pamätnej tabule venovanej Jankovi Kráčovovi z roku 1959. Ďalší stromový jedinec je reprezentovaný brezou bielou (*Betula alba*). Najkvalitnejší a najmohutnejší stromový druh reprezentuje *Acer Pseudoplatanus*. Je umiestnený excentricky, na západnom okraji parku. Výrazným prvkom je mohutná vrbá biela (*Salix alba*), umiestnená vo vnútornom dvore kaštieľa.

1.7.1 Pamätník Janka Kráča

V roku 1959 bol na východnom okraji parku umiestnený pomník Janka Kráča (Obr. 14), ktorý ako významný básnik, národovedec, ochranca a buditeľ slovenského národného povedomia proti maľarizácii žil a pracoval v Zlatých Moravciach, kde aj zomrel. Pochovaný bol na cintoríne v Zlatých Moravciach, neskôr jeho telesné pozostatky boli prenesené do Martina. Rozhodnutím Mestského úradu a za aktívnej podpory rezortu kultúry a Matice slovenskej bol vystavaný nový pamätník Janka Kráča, ktorý bol umiestnený do stredovej časti predmetného parku.

Obr. 14- Pomník J. Kráča

Obr. 15- Pamätník

Dielo je prácou akademického sochára Jána Kulicha a pamätník bol odhalený dňa 9.12. 1962. Zároveň bola dobudovaná chodníková sieť parku spájajúca v prepojení obvodového chodníka s novým prístupovým chodníkom k samotnému pamätníku (Obr. 15). Základom pamätníka je betónový šes uholník s pôdorysným priemerom 12 m. V jeho vnútri je excentricky umiestnený ďalší šes uholník s priemerom 6 m, v ktorom sú vysadené kríkové ruže. Severnú hranu väčšieho šes uholníka ohraničuje stena, obložená bielym kameňom. Vzdialenejšie od steny je umiestnený dvojhranol obložený bielym kameňom, na ktorom je umiestnená busta Janka Kráľa, odliatá do bronzu. Ďalšou bronzovou figúrou pamätníka je orol, osadený na zadnej stene hranola.

1.8 Vznik a vývoj parku ľudových milícií

Aj tento park je súčasťou zeleneho mesta. Pôda pod parkom bola zoštatnená v r. 1955. Park sa nachádza na Farskej lúke, ktorá bola odjakživa mokrašina, tieto lúky boli močaristé, kyslej reakcie, takže po nohospodársky nebývali orané. Už pred vybudovaním parku tu svoje eldorádo mali žaby, na svoje si tu prišli i bociany. V minulosti sa tu pásli kozy. Už koncom 60. rokov bol záujem, aby sa tieto pozemky rozparcelovali. Pri budovaní parku bol bývalý mlynský vyschnutý potok, ako aj jarky boli zavezené, boli tu vybudované jazierka (Obr. 16), terénne úpravy, vybudované chodníky. Táto voda, aby odtekala bol vybudovaný potôčik, ktorý napájal jazierka a voda odteká do Žitavy.

Obr. 16- Vybudované jazierka

V súčasnosti, vtedy vysadené stromy v parku, majú 35 rokov. V korunách stromov hniezdi nespočetné množstvo vtákov a v parku žije chránený živočích rak riečny (*Astacus astacus*). Vyskytuje sa tu skokan zelený (*Rana esculenta*). Po ňom zajace (*Lepus europaeus*) tu vyvážajú mladé, nie je vzácnou ani veverica stromová (*Sciurus vulgaris*). Svoje útočisko má tu aj sova obyčajná (*Strix aluco*) a viackrát sem zaletí bocian biely (*Ciconia ciconia*). (Marián Tomajko, 2009)

„Park udových milícií (Obr. 17) inak nazývaný aj park mládeže, je najväčšou rozlohou a zároveň potenciálom. V parku aj napriek jeho „zdivo elosti“ cíti pôvodnú koncepciu a stále v sebe ukrýva veľa krásnych miest. Oproti ostatným parkom má výhodu vodnej plochy a priestraných zelených lúk. V jazierku je voda čistá, o čom svedčí aj to, že vlni sa jazierko čistilo v rámci protipovodňovej akcie a v jazierku boli desiatky rakov, boli tam belice, kapre aj sumce. Nevýhodou je snáď len fakt, že je park azda najvzdialenejší od centra.“ (Proška, R. Sú parky parkmi? [online]. Zlaté Moravce: 14.7. 2011 [cit. 2012-03-13]. Dostupné na internete: http://www.moravce24.sk/clanky?extend.104806_Su-parky-parkmi?)

Obr. 17- Park udových milícií

Park mládeže je zaradený do 3. intenzifikatívnej triedy, má rozlohu vyše 10 ha - je to prírodno - krajinársky park.

2 Metodika práce

Vychádzajúc zo stanovených cieľov tejto bakalárskej práce, popíšeme v tejto kapitole základnú metodiku. Predmet skúmania tejto bakalárskej práce predstavovali parky v meste Zlaté Moravce. Zameriavali sme sa na históriu v oblasti vzniku a vývoja skúmaných objektov a analýza súčasného stavu. Pri postupnosti a práci s informáciami sme využili viacero metód. Metodika mojej práce spočívala v zbieraní informácií, ktoré boli ďalej analyzované a spracovávané. Prvým dôležitým krokom bolo štúdium odbornej literatúry v prípravnej fáze. V nasledujúcich etapách mojej práce som kombinovala metódu komparácie dostupných informácií a dokumentov. Využila som aj možnosť konzultácie s riaditeľom mestského podniku Záhradníckych služieb mesta Zlaté Moravce, ktorého cieľom je udržiavanie zelene a starostlivosť o prostredie v danom území. Poskytnutie užitočných informácií som aplikovala vo svojej práci. V procese sumarizácie zozbieraných faktov bola dominujúcou metódou analýza. Predmetná bakalárska práca pozostáva z piatich kapitol.

Úvod práce pozostáva zo všeobecného postupu, kde som vysvetlila dôvody, ktoré ma ovplyvnili pri výbere témy. Ďalšou súčasťou úvodnej práce sú všeobecné údaje, ktoré sa týkajú bakalárskej práce.

V prvej číslovanej kapitole som sa venovala vzniku a vývoju skúmaných parkov. Ďalšou neoddeliteľnou súčasťou tejto časti sú významné a dominujúce prvky v jednotlivých parkoch. V tejto kapitole je zahrnutý aj súčasný stav štyroch skúmaných parkoch a všeobecné uvedenie do problematiky.

Druhá kapitola zahŕňa metodiku práce, postupnosť práce a vysvetlenie postupu a všetky metódy výskumu a interpretácie pri písaní práce.

Ďalšou súčasťou práce je tretia kapitola, ktorej obsahom je vymedzenie záujmového územia, charakteristika prírodných pomerov, charakteristika socioekonomických pomerov, história v oblasti záujmového územia.

Obsahové štruktúry štvrtej kapitoly sú výsledky bakalárskej práce, ku ktorým som dospela pri spracovávaní práce.

V závere práce som zhrnula jednotlivé pozorovania, súčasťou je vecné zhrnutie, vlastný pohľad na problematiku.

3 VYMEDZENIE ZÁUJMOVÉHO ÚZEMIA

3.1 Charakteristika prírodných pomerov

Centrum Zlatých Moraviec leží na 48° 23' severnej zemepisnej šírky a 18° 24' východnej zemepisnej dĺžky a nadmorská výška dosahuje 195 m n. m. Mesto Zlaté Moravce má v rámci Slovenskej republiky výhodnú polohu. Leží na okraji západného Slovenska, na styku so stredným Slovenskom. Zlaté Moravce ležia na významnej západo- východnej cestnej osi, spájajúcej Bratislavu, Nitru, Banskú Bystricu a Košice. Takisto je potrebné poznamenať, že toto mesto má výhodnú polohu a dopravné spojenie i vzhľadom na metropoly susedných krajín, od Budapešti je vzdialené 140 km, od Viedne 190 km a tiež od významného českého mesta Brna je to iba 205 km.

3.1.1 Geologické pomery

„Kataster Zlatých Moraviec je z geologického hľadiska v súvislosti tvorený dvoma výrazne odlišnými skupinami hornín. V Pohronskom Inovci je to komplex výlevných vulkanických sarmatských hornín, pozostávajúci v severnejasti záujmového územia najmä z prúdov leukokrátnych andezitov, v južnejasti prevládajú chaotické brekcie pyroklastických andezitových prúdov.“ (Bátora, M. a kol. 1998. Zlaté Moravce, Zlaté Moravce: NEOGRAFIA 1998. s 9. ISBN 80-967890-9-0)

Nížinná časť má pestrejšiu stavbu. Tvoria ju sedimentárne horniny rôzneho veku a zloženia. Vrstvy pliocénneho volkovského súvrstvia, riečno-jazerného pôvodu, majú prevažne piesočný vývoj. Väčšina časť katastrálneho územia prislúchajúcej Hronskej pahorkatiny je prevažne pokrytá hlinitým delúviom. Na nive rieky Žitava prevládajú na povrchu fluviálne holocénne íly. Pod vrstvami treťohorných a štvrtohorných hornín vystupujú v oblasti Zlatých Moraviec vrstvy prvohorných a druhohorných sedimentov. Keďže mesto leží v kontaktnej zóne hrásňového pohoria a panvovej štruktúry, križuje sa na území katastra viacero zlomových systémov.

„Všetky svahové zvyšky zarovnaných povrchov majú stupovitý charakter, čo zrejme odráža štruktúrno- litologické podmienky (stratovulkanickú stavbu územia a tektonické pohyby). Do katastra Zlatých Moraviec zasahuje JZ časť pohoria, ktoré morfoštruktúrne charakterizoval ako výraznú hrásň už Mazúr.“ (Bátora, M. a kol. 1998. Zlaté Moravce, Zlaté Moravce: NEOGRAFIA 1998. s 11. ISBN 80-967890-9-0)

Ve k  množstvo svahov m  zlomov  p vod. Do mesta a jeho okolia sa s stre uje najintenzivnejšia antropogénna transformácia reliéfu. Ve k  význam medzi antropogénnymi prvkami reliéfu majú násypy a zárezy komunikácií. Koryt  riek v danom území boli upraven , výrazne preh ben  a umelo stabilizovan .

Geologick  stavba mesta m  dostato n  predpoklady pre vyu zovanie viacerých prírodných zdrojov. V sú asnosti sú najviac vyu zivan  zásoby podzemn ch vôd. Na západnom okraji mesta dominuje tehliarska výroba. V dôsledku toho dochádza k a be tehliarskej hliny. Ložisko obsahuje kvartérne, silne pies it  hliny. V spádovej oblasti Zlatých Moraviec bol zisten  zvy šen  výskyt zlata, barytu, turmalínu, monazitu a zirkónu.

3.1.2 Geomorfologick  pomery

Z h adiska hierarchického usporiadania geomorfologických jednotiek zara ujeme kataster Zlatých Moraviec postupne až do pätnástich jednotiek rôznej úrovne.

Kataster mesta v celku pat  len do najvyššej orografickej jednotky zaberajúcej ve k  as Euro zie- Alpsko-Himal jskej sústavy utvorenej po as druhohorn ho alpínskeho vrásnenia. Na Slovensku sa t to sústava delí na dve podsústavy- Karpaty a Pan nsku panvu a hranica medzi nimi prechádza i katastrom mesta. Karpaty sú tu zast pen  provinciou Z padn  Karpaty, subprovinciou Vn torn  Z padn  Karpaty a oblas ou Slovensk  Stredohorie, Panónska panva je v katastri reprezentovan  provinciou Západopanónska panva, subprovinciou Mal  dunajsk  kotlina a oblas ou Podunajsk  nížina. V   ina katastra i s vlastným mestom ležia v rámci Podunajskej pahorkatiny, ale takmer tretina katastra- jeho v ychodn  as - le i v Pohronskom Inovci. (Bátora, M. 1998)

3.1.3 Klimatick  pomery

Oblas mesta pat  do európsko- kontinentálnej klimatickej oblasti mierneho p sma s oce nskym vzduchom, ktor  sa transformuje na kontinentálny. Okrem prúdenia oceánskeho vzduchu je potrebn  spomen  aj ju n  prúdenie od Stredomoria, ktor  prin sa najvýdatnejšie zrážky, najmä po as jari a jesene. Takisto dôležitou sú as ou je aj arktick  vzduch, ktor  prin sa zna n  ochladenie v zime. Región Zlatých Moraviec sa zara uje medzi najteplejšie oblasti Slovenskej republiky.

Študované územie pat  do teplej a mierne teplej oblasti. Tepl  oblas s priemerným po tom letných dní 50 a viac v roku zaberá územie katastra mesta do v  ok 300-400 m n.

m. Delí sa na dva okrsky, okrskok A 1 zaberá najnižšie časti katastra mesta, je teplý, mierne suchý s miernou zimou, s januárovou teplotou nad -3°C , so slnečným svitom vo vegetačnom období pod 1500 hodín. Okrskok A 2 je teplý, mierne vlhký s miernou zimou, januárové teploty nad -3°C . Zaberá svahy pohoria Pohronský Inovec do výšky 300-400 m n. m. Mierne teplá oblasť s priemerným počtom letných dní pod 50 zaberá najvyššie časti katastrálneho územia mesta, ktoré zasahujú na svahy Pohronského Inovca. Priemerná januárová teplota vzduchu je pod -4°C , júlová pod 17°C . (Atlas SSR, 1980)

Teplota vzduchu podľa priemerných mesačných teplôt ukazuje nepravidelnosť. Na jar sa za ňu rýchle otepovanie v nižších oblastiach a v apríli je už vysoká teplota. Naopak na jeseň dochádza k rýchlemu poklesu teploty. Na svahoch a v dolinách sa na jar vzduch pomalšie ohrieva, aprílová teplota je ešte relatívne nízka. Na jeseň je typické pomalšie ochladzovanie a októbrové teploty vzduchu sú pomerne vysoké. Širšie vegetačné obdobie s priemernou teplotou 5°C a viac sa v predmetnom území začína 23. marca a trvá do 12. novembra, teda z toho vyplýva takmer 8 mesiacov. Užšie vegetačné obdobie s priemernou teplotou 10°C a viac sa začína 18. apríla a trvá až do 13. októbra.

Teplotné pomery sú charakterizované tzv. tropickými dňami (maximálna teplota vzduchu 30°C a viac), letnými dňami (25°C a viac), mrazovými dňami (minimálna teplota $-0,1^{\circ}\text{C}$) a adovými dňami (maximálna teplota je $-0,1^{\circ}\text{C}$). Tropické dni zaznamenávame od mája do septembra (priemerne 14). Dni s letnou teplotou sa vyskytujú vo všetkých polohách do nadmorskej výšky 600 m. Vyskytujú sa od apríla do októbra. Za rok je priemerný počet letných dní 63. Mrazové dni sa v danom území vyskytujú od septembra do mája. Počet adových dní je v priemere 22 a začínajú v novembri a vyskytujú sa ešte aj v marci. Podľa odborných meraní je najchladnejším mesiacom január, potom december a február. Naopak najteplejším je mesiac júl, potom august a jún.

Počas roka môžeme pozorovať dva režimy v dennom chode oblačnosti. Pri statickom režime dní, kedy prevláda vrstevnatá oblačnosť, ktorá je vyvolaná zosilneným vyžarovaním, vytvára sa oblačnosť ráno. Za svitu slnka sa ohriatím vzduchu čiastočne rozpúšťa. Toto je dôvodom, prečo sa maximálna oblačnosť pozoruje ráno a minimálna večer. Priemerná oblačnosť v pozorovanom území je 58%. Najmenšiu oblačnosť možno pozorovať v auguste, júli a v septembri a naopak najväčšiu v decembri, januári a v novembri. V uvedených letných mesiacoch súvisí nižšia oblačnosť s najvyšším podielom anticyklonálnych typov poveternostných situácií, zatiaľ čo vyššia oblačnosť

súvisí so zvýšenou cyklónálnou inosou. Z rôznych výskumov sa zistilo, že priemerné trvanie slnečného svitu v rokoch 1967-1996 je 1817 hodín za rok.

Najpremenlivejší charakter zo všetkých klimatických prvkov majú zrážky. Najvýdatnejšie denné úhrny zrážok sa najčastejšie vyskytujú počas letných búrok. Tieto výdatné lejaky narobia značné materiálne škody a vytvárajú sa priaznivé podmienky pre urýchlenú plošnú a výmývovú eróziu. Najviac zrážok sa vyskytuje v júni, auguste a máji a naopak najmenšie množstvo sa vyskytuje počas marca, februára a januára. Najvlhším rokom bol rok 1966 s úhrnom zrážok 802 mm a najsuchším bol rok 1978 s ročným úhrnom zrážok iba 407 mm. V zimnom období padne málo zrážok vo forme snehu, z ktorého sa pri teplotách pod 0°C utvorí pokrývka dlhšieho alebo kratšieho trvania. V polohách okolo 200 m n. m. je priemerný dátum nástupu snehovej pokrývky koncom novembra. Ukončenie tohto obdobia sa udáva na prvé marcové dni. V Zlatých Moravciach je priemerný počet dní so snehovou pokrývkou 1 cm a viac 39.

Ďalším veľmi dôležitým klimatickým prvkom je vietor. Ovplyvňuje nielen teplotu vzduchu a zrážky, ale aj výskyt hmiel a vlhkosť. Územie mesta Zlaté Moravce leží v oblasti, pre ktorú je typická premenlivá cirkulácia ovzdušia s prevládajúcimi východnými, juhovýchodnými a severnými vetrami. V zimnom období sú veterné pomery daného územia ovplyvnené ázijskou tlakovou výšou a islandskou a stredomorskou tlakovou nížou. Počas jari sa vyskytuje najmenší počet dní bezvetria.

3.1.4 Hydrologické pomery

Územie zlatomoravského katastra hydrologicky patrí do povodia rieky Žitavy, ktorá je dvostranným prítokom Nitry.

„Žitava pramení na severozápadných svahoch Pohronskeho Inovca v nadmorskej výške 625 m n. m. Do Nitry ústi pod Martovcami vyvýške 107 m n. m. Z 93 km jej celkovej dĺžky pripadá na kataster Zlatých Moraviec len 7 km. Jediným väčším prítokom Žitavy na tomto území je Hostiansky potok, ktorý pramení na južných svahoch Tribeckých vrchov v horskej skupine Razdiela vo výške 602 m n. m. Do Žitavy sa vlieva južne od Chyzeroviec. Celková dĺžka tohto potoka je 25,4 km. Územím mesta preteká v dĺžke 6 km. Ostatné prítoky Žitavy sú malé potoky Pelúšok, Stránka, Široká a Božovka.“ (Bátora, M. a kol. 1998. Zlaté Moravce, Zlaté Moravce: NEOGRAFIA 1998. s. 30 ISBN 80-967890-9-0)

Na území mesta Zlaté Moravce je spád Žitavy asi 30 m a priemerný sklon približne 4 promile. Pod a klasifikácie tokov Slovenska patrí rieka Žitava a jej prítoky do vrchovinnonížinnej oblasti s dažovo- snehovým typom režimu odtoku. Z atmosférických zrážok, ktoré spadnú na územie zlatomoravského katastra, odteie približne 30-40%. V povodí rieky Žitava sa nachádzajú len dve vodomerné stanice- v Obyciach a vo Vieske nad Žitavou. Kvalitu vody tejto rieky ovplyvuje v nížinnejasti po nohospodárska innosť a odpadové vody neodkanalizovanejasti mesta. Patrí do tretej triedy akosti, resp. istoty, ktorá sa označuje ako zneistená voda. Je vhodná len na zásobovanie priemyslu. Toto všetko je v dôsledku po nohospodárskej innosti- používanie umelých hnojív, ochranné pesticídy, ale aj splaškové vody, neodvádzané kanalizáciou.

3.1.5 Pedologické pomery

„Pestrý pôdotvorný substrát, ako aj rozdielne geomorfologické, klimatické, hydrologické a vegetačné podmienky spôsobili, že sa na území zlatomoravského katastra vyvinuli rôzne pôdne typy a pôdne druhy. Na tomto území nachádzame tieto pôdne typy a subtypy: hnedozem typická, hnedozem oglejená, luvizem typická, luvizem oglejená, pseudoglej, hnedozem illimerizovaná oglejená, hnedozem illimerizovaná, kambizem, kambizem nenasýtená, fluvizem typická, fluvizem oglejená, fluvizem glejová, glejová pôda, ranker, kultizem, antrozem. Na nive Žitavy a pahorkatinách (Žitavskej a Pohronskej) dominujú málo skeletnaté až bezskeletnaté pôdy.“ (Bátora, M. a kol. 1998. Zlaté Moravce, Zlaté Moravce: NEOGRAFIA 1998. s 33-34. ISBN 80-967890-9-0)

3.1.6 Rastlinstvo

Zlaté Moravce predstavujú hraničné územie medzi karpatskou a panónskou flórou. Rastlinstvo Zlatých Moraviec je mimoriadne pestré. Z rôznych zdrojov sa uvádza, že tu nachádzame prvky stredoeurópskej, subkontinentálnej a subatlantickej flóry. Dané územie považujeme za oblasť zmiešaných listnatých lesov, nakoľko sú tu prirodzené a pôvodné. V najvyšších oblastiach dominuje bukový vegetačný stupeň. Porast spoločenstva bučín tvorí: buk lesný (*Fagus sylvatica*), javor poľný (*Acer campestre*), javor mliečny (*Acer platanoides*), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*), lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*). Bylinný porast tvorí: rebrík obyčajný (*Achillea millefolium*), ťužikovec zlomocný (*Atropa bella-dona*), papraď samičia (*Dryopteris filixmas*), nezábudka lesná (*Myosotis sylvatica*), jahoda obyčajná (*Fragaria vesca*), pľúcnik lekárskeý (*Pulmonaria officinalis*), sladi

oby ajný (*Polypodium vulgare*), p h ava dvojdomá (*Urtica dioica*), fiaska lesná (*Viola reichenbachiana*).

Bu iny v nižších polohách pozvo ne prechádzajú do dubového stup a. Dominantné zastúpenie tejto vegetácie majú: dub zimný (*Quercus petraea*), dub letný (*Quercus robur*), jase štíhly (*Fraxinus excelsior*), brest horský (*Ulmus glabra*). Z krovín sem zara ujeme: lieska oby ajná (*Corylus avellana*), bršlen európsky (*Euonymus europaea*), slivka trnková (*Prunus spinosa*), z drevnatých lian: bre tan popínavý (*Hedera helix*) a plamienok plotný (*Clematis vitalba*).

Pod a zastúpenia jednotlivých drevín je podiel lesných porastov nasledujúci: dubiny 75% , dubiny v zmesi s ihli nanmi 8% , agátiny 7,11% , dubové bu iny 3,8% , borina 2,02% , bukové dubiny 2,05% , bu iny 2% , smre ina 0,02% . (Lesné hospodárske plány, LZ Topo ianky, k 1.1. 1996)

Na skúmanom území sa vyskytujú aj rôzne iné rastlinné spolo enstvá. Vodné a pobrežné spolo enstvá preukazujú azonálne priestorové rozšírenie. Dominantami sú najmä topole (*Populus*), najmä topo biely (*Populus alba*) a topo ierny (*Populus nigra*). alšou neoddeliteľnou sú as ou sú v ba biela (*Salix alba*), v ba krehká (*Salix fragilis*), jelša lepkavá (*Alnus glutinosa*), krušina jelšová (*Frangula alnus*).

Na odlesnených miestach, prevažne na styku s poliami, sadmi, vinohradmi, záhradami, ale aj udkými sídlami, rastú teplomilné druhy, ktorých výskyt je asto antropicky ovplyvnený, napr. repík lekársky (*Agrimonia eupatoria*), klin ek zväzkovitý (*Dianthus armeria*), šalvia etiópska (*Salvia aethiopsis*), vika ve kokvetá (*Vicia grandiflora*), suchokvet ro ný (*Xeranthemum annuum*).

Na silne narušených až zdevastovaných stanovištiach (ako sú staveniská, hnojiská, depónie, skládky a pod.) sa usíd uje bilogicky nenáro ná, ekologicky dobre adaptabilná vegetácia, tzv. ruderálna vegetácia. Línie dopravných komunikácií tvoria stromoradia, prevažne charakteru ovocných stromov alebo kry, ako sú trnka oby ajná (*Prunus spinosa*), ostružina malinová (*Rubus idaeus*), ruža psia (*Rosa canina*).

Rastlinstvo sídel reprezentujú predovšetkým záhrady rodinných domov s ovocnými i okrasnými drevinami a verejná zele , ktorou súborne ozna ujeme parky, vegetáciu cintorínov zele sídlisk a plôch ob ianskej vybavenosti.

3.1.7 Živo íštvo

Územie mesta leží na dvoch zoogeografických oblastiach, o je dôsledok toho, že dochádza k prelínaniu prvkov fauny. Vzhľadom na to, že živo íštvo je mobilná súčasť krajiny a jeho rozšírenie závisí od podmienok prostredia, jeho charakteristika bude prebiehať vo vzťahu k tomuto prostrediu.

3.1.7.1 Biotop listnatých lesov

Vzhľadom na to, že ide o lesné komplexy s málo narušenými lesnými biotopmi, nachádzame tu druhovo najpestrejšie spoločenstvá.

Z bezstavovcov tu žijú najmä koreňonožce (*Sarcodina*) a bičíkovce (*Mastigophora*). Fauna článkonožcov má významné zastúpenie.

Druhovo najpočetnejšia je trieda hmyzu. Žije tu bezkrídlovec, karpatský endemit, chvostoskok obrovský (*Tetrodontophora bielanensis*).

Obojživelníky sú zastúpené mnohými chránenými druhmi: salamandra škvrnitá (*Salamandra salamandra*), mlok veľký (*Triturus cristatus*), ropucha bradavičnatá (*Bufo bufo*), rosníka zelená (*Hyla arborea*).

Z plazov má dominantné zastúpenie užovka stromová (*Elaphe longissima*), slepúch lámavý (*Anguis fragilis*).

Veľmi bohatá je avifauna. Zástupcom dravcov sú jastrab veľký (*Accipiter gentilis*), jastrab krahulec (*Accipiter nisus*), veľký obyčajný (*Pernis apivorus*).

Z vtákov nachádzame tesára čierneho (*Dryocopus martius*), sýkorku chochlatú (*Parus cristatus*), penicu jarabú (*Sylvia nisoria*).

„Cicavce sú reprezentované viacerými skupinami. Z hmyzožravcov tu žije chránený piskor (*Sorex*), bol zistený aj výskyt niektorých druhov netopierov (*Chiroptera*) a najjužnejší výskyt má piskor vrchovský (*Sorex alpinus*). Z hlodavcov dominuje hrdziak hôrny (*Clethrionomys glareolus*), plch veľký (*Glis glis*), ryšavka žltohrdlá (*Apodemus flavicollis*). Z mäsožravcov majú zastúpenie mačka divá (*Felis silvestris*), kuna skalná (*Martes fiona*), tchor obyčajný (*Putorius putorius*). Párnikopytníky sú zastúpené diviakom lesným (*Sus scrofa*), jeleňom obyčajným (*Cervus elaphus*) a srncom hôrnym (*Capreolus capreolus*).“ (Gajdoš, P. a kol. Lovce prostredie. Nitra, MsNV NR a CHKO Ponitrie, 1990, s.29)

3.1.7.2 Biotop lúk a polí

alším významným biotopom, kde lesné spoločenstvá prechádzajú do lúk, polí a pasienok a vznikli výrubom, vypaľovaním pôvodných lesných spoločenstiev sú sekundárne označené ako stepi a lesostepi. Ich druhová rozmanitosť je o niečo chudobnejšia než v listnatých lesoch.

K najpočetnejšej skupine daného biotopu patrí hmyz. Z rovnokrídlovcov majú zastúpenie bežné druhy koníkov (*Caelifera*) a kobyliek (*Ensifera*).

K typickým skupinám článkonožcov patria motýle, z ktorých mnohí predstavitelia sú chránení, napr. vidlochvost feniklový (*Papilio machaon*), jasoň chochla kový (*Parnassius mnemosyne*), hnedá krik osikový (*Euphydryas maturna*).

Z vtákov majú dominantné zastúpenie predovšetkým spevavce: strakoše (*Lanius*), strnádka (*Emberiza*), škovránok (*Alauda arvensis*).

Skupinu cicavcov v biotopoch lúk a polí charakterizuje výskyt hraboša poľného (*Microtus arvalis*), sysla obyčajného (*Citellus citellus*), piskora obyčajného (*Sorex araneus*).

Veľké množstvo jednobunkových organizmov, ktoré sa podieľajú na rozklade organickej hmoty sú významnou súčasťou pôdy. Bohatá je fauna hlístovcov (*Nematoda*), koreňonožcov (*Sarcodina*), bičíkovce (*Flagellata*), nálevníky (*Infusoria*).

Biotopy remízok, ktoré sú roztrúsené v agroecénózach, sa spravidla vyznačujú malým počtom rastlinných druhov, nakoľko sú potláčané agresívnym agátom bielym (*Robinia pseudoacacia*). Toto je hlavný dôvod, že druhová pestrosť živočíšnych spoločenstiev týchto biotopov je limitovaná. K charakteristickým druhom patria bažant obyčajný (*Phasianus colchicus*), hrdlička záhradná (*Streptopelia turtur*), strakoš obyčajný (*Lanius cristatus*), penica obyčajná (*Sylvia communis*).

Tieto spoločenstvá sú chudobné na druhovú rozmanitosť v porovnaní s lesnými spoločenstvami, čo je dôsledkom agrotechnických zásahov a používania agrochemikálií. (Gajdoš, P. 1990)

3.1.7.3 Biotop vôd

Je životným prostredím ve kého množstva organizmov od mikroskopických, až po druhy vidite né vo ným okom. Medzi dôležité faktory, ktoré ovplyv ujú život vo vode patria: teplota, prenikanie slne ného žiarenia, množstvo kyslíka a živín vo vode.

Vodné prostredie je charakteristické špecifickým druhovým zložením fauny. Typickými zástupcami druhov v Žitave a v ostatných vodných tokoch v rámci územia mesta sú napr. podenky (*Ephemeroptera*), vážky (*Odonata*), poto níky (*Trichoptera*).

Dominantnou triedou tohto biotopu sú ryby. Najpo etnejší výskyt má mrena oby ajná (*Barbus barbus*), kapor oby ajný (*Caprinus carpio*), š uka oby ajná (*Esox lucius*), pleská vysoký (*Abramis brama*), zubá e (*Stizostedion*), jalce (*Leucistus*), beli ky (*Alburnus*).

Typickými zástupcami obojživelníkov sú mlok oby ajný (*Triturus vulgaris*), kunka oby ajná (*Bombina bombina*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), skokany (*Rana*), rosní ka zelená (*Hyla arborea*).

Z vtákov sú charakteristické svojim výskytom kúdelní ka lužná (*Remis pendulinus*), rybárik oby ajný (*Alcedo atis*), brehu a oby ajná (*Riparia riparia*).

Z cicavcov sa na danom území vyskytujú druhy podobné biotopu listnatých lesov. Dominantou sú ryšavky (*Apodemus*), lasice (*Mustela*), diviak lesný (*Sus crofa*), srnec lesný (*Capreolus capreolus*). (Gajdoš, P. 1990)

3.1.7.4 Biotop udských sídel

Charakteristickou rtou biotopu udských sídel je, že sa líši od predchádzajúcich biotopov bezprostrednou blízkos ou loveka so všetkým, o s ním súvisí. Na tento biotop sa viažu živo íšne spoločne stvá udských sídlisk.

Podmienky pre život tu nachádza hrdli ka záhradná (*Streptopelia turtur*), drozd ierny (*Turdus merula*), vrabec domový (*Passer domesticus*), myš domová (*Mus musculus*), potkan oby ajný (*Rattus norvegicus*).

udské obydlia majú rôzne využitie. Slúžia ako hniezdiská, ktoré využívajú plamienka driemavá (*Tito alba*), dáž ovník oby ajný (*Apus apus*), žltochvost domový (*Phoenicurus ochruros*), lastovi ka oby ajná (*Hirundo rustica*), beloritka oby ajná (*Delichon urbica*), bocian biely (*Ciconia ciconia*). (Gajdoš, P. 1990)

Zvláštnu skupinu tvoria rôzne druhy parazitických erfov, rozto e (*Acarina*), kliešte (*Parasitiformes*), ploštice (*Cimex*), komáre (*Nematocera*), šváby (*Blatodea*), holuby (*Columba*), túlavé psy a ma ky, ktoré sú nebezpečné z epidemiologického hľadiska a ľudia sa snažia rôznymi opatreniami redukovať ich škodlivý vplyv. (Gajdoš, P. 1990)

3.2 Charakteristika socioekonomických pomerov

3.2.1 Obyvateľstvo

Hustota obyvateľstva v meste Zlaté Moravce je 342 obyvateľov na km². Za týmto úslom stojí integrácia susedných obcí, čím sa rozloha mesta výrazne zvýšila.

Vývoj natality na území Zlatých Moraviec od roku 1971 zaznamenával stúpajúcu tendenciu. Hodnota mortality je vyrovnanejšia. Najnižšia hodnota bola nameraná v roku 1972.

Hlavné zložky mechanického pohybu sú imigrácia a emigrácia. Vo všeobecnosti platí, že vývoj mechanického pohybu je dynamickejší. V roku 1972 dosiahol počet imigrantov najvyššiu hodnotu než kedykoľvek predtým. Do mesta sa prisťahovalo až 811 obyvateľov. Od roku 1990 začali tieto hodnoty klesať. Z celkového objemu migrantov pripadá na okres Zlaté Moravce 52,6 % imigrantov. Zaujímavým ukazovateľom je podiel narodených v mieste bydliska. Popisuje stupeň stability obyvateľstva a vyjadruje podiel rodákov v meste. Obyvateľstvo daného mesta tvorí vyše polovica rodákov.

Dochádzanie za prácou je jedným z najvýznamnejších sociálno-ekonomických javov. V roku 1980 do Zlatých Moraviec dochádzalo vtedy 6448 obyvateľov. So súčasným stavom sa to nedá vôbec porovnať. V posledných rokoch je známy pokles dochádzky za prácou do väčšiny centier SR.

„Analýza pohlavnej a vekovej štruktúry obyvateľstva umožňuje diferencovať populáciu mesta podľa pohlavia a veku na jednotlivé skupiny, skúma príčiny rozdielov, sledovať vývoj, súčasný stav a prognózu pohlavia a veku obyvateľstva. Pre pohlavnú štruktúru Zlatých Moraviec je charakteristická prevaha žien, ktorá sa dokonca v posledných desaťročiach neustále zvyšuje. Veková štruktúra sa analyzuje pomocou viacerých indexov a vekovej pyramídy. Podiel obyvateľstva predproduktívneho veku sa takmer nemení, avšak zvýšil sa podiel poproduktívneho veku na 15,7 % na úkor produktívnej zložky obyvateľstva“

mesta.“ (Bátora, M. a kol. 1998. Zlaté Moravce, Zlaté Moravce: NEOGRAFIA 1998. s. 58-59 ISBN 80-967890-9-0)

Po et ekonomicky aktívneho obyvate stva sa v období od 1970- 1991 neustále zvyšoval. Porovnanie vývoja ekonomickej aktivity mužského a ženského pohlavia poukazuje na tendenciu znižovania rozdielov.

Národnostná štruktúra je v sledovanom území v posledných rokoch mimoriadne stabilizovaná. Vysoký podiel Slovákov (97,9 %) sa len mierne znížil. V minulosti mali významné zastúpenie Židia a Ma ari. Zlaté Moravce patria k obciam Slovenskej republiky, kde dominuje rímsko-katolícke vyznanie.

Vzdelanostná štruktúra obyvate stva sa neustále zlepšuje zvyšovaním podielu úplného stredoškolského a vysokoškolského vzdelania. Porovnanie vzdelanostnej štruktúry sledovaného územia a susedných miest poukazuje na priamu závislos mesta a vzdelanostnej úrovne. S ve kos ou mesta rastie aj podiel obyvate ov s vysokoškolským a úplným stredoškolským vzdelaním.

Medzi základné ukazovatele životnej úrovne zara ujeme kvalitu bývania, vybavenos bytových domácností predmetmi dlhodobej spotreby, a takisto aj ukazovatele mobility obyvate stva. Porovnanie vybavenosti domácností v meste Zlaté Moravce a v susedných mestách dokazuje pomerne slabú koreláciu medzi ve kos ou mesta a vybavenos ou sledovanými ukazovate mi.

3.2.2 Osídlenie

Sídelná štruktúra je výsledkom dlhodobého vývoja, na ktorý vplývalo ve ké množstvo faktorov. Vývoj Zlatých Moraviec ovplyvnila predovšetkým sídelno-geografická poloha (blízkos Nitry), alej to boli zmeny územnosprávnej organizácie, procesy povojnovej industrializácie a urbanizácie pri le ovania obcí.

Mesto Zlaté Moravce sa nachádza v historickom regióne Tekov na hornom Požitaví. Pre sídelný vývoj mesta je ve mi dôležitá poloha vo i susedným mestám. Zo širšieho spektra regionálneho poh adu na vývoj tohto mesta vplývala zo všetkých možností najmä blízkos významného regionálneho centra Nitry.

Predmetné územie má prvú písomnú zmienku už zo za iatku 12. Storo ía. Zlaté Moravce sa stali mestom až v 20. Storo í, ale aj napriek tomuto faktoru mali významné postavenie

od 18. Storočia, pretože sa stali sídlom Tekovskej stolice. Proces urbanizácie sa začal príchodom stolice. Počas tohto obdobia sa stali Zlaté Moravce centrom remeselníckej výroby. Okolo roku 1800 malo mesto len 1397 obyvateľov a plocha mesta sa udávala okolo 1146 ha. K samotnému rozvoju mesta prispeli veľkou mierou aj Židia, ktorí mali na tomto území vlastnú synagógu. V roku 1913 bolo založené maarské gymnázium a v roku 1923 mesto Zlaté Moravce stratilo funkciu župného mesta a stalo sa len okresným mestom. V medzivojnovom období stagnoval počet obyvateľov a nemenil sa ani charakter mesta. Dominovalo poľnohospodárstvo. Avšak v roku 1938 sa vybuďovala železnica, ktorá dodala impulz k vývoju mesta. V rokoch 1950-1961 zaznamenalo mesto najdynamickejší rast. Nastal aj rast do priestoru a hlavným faktorom, ktorý ovplyvnil túto situáciu bolo priľnenie 3 obcí v rokoch 1960-1975. Po druhej svetovej vojne dostali štatút mesta.

V najvýznamnejšom plánovacom projekte v povojnovej ére - v projekte urbanizácie SSR (1976) boli Zlaté Moravce zaradené do Nitrianskej urbanizačnej oblasti. V rámci každej z týchto oblastí bol vyčlenený mestský región. V Nitrianskej urbanizačnej oblasti pozostával mestský región zo štyroch hospodársko-sídlných aglomerácií (HSA). Jednou z týchto aglomerácií bola aj HSA Zlaté Moravce. Podľa organizácie osídlenia SSR bolo dané územie jedným zo 77 centier klasifikovaných ako sídla obvodného významu. Okolo nich boli vytvorené urbanizačné priestory, do ktorých mala prebiehať plánovaná koncentrácia obyvateľstva a výrobných a nevýrobných činností.

Medzi najvýznamnejšie budovy v centre mesta sú kaštieľ (Obr. 18), Župný dom, Kostol sv. Michala, mauzóleum. Námestie je obdĺžnikového tvaru. Zásahom do morfológie námestia bola výstavba pošty.

Obr. 18- Kaštieľ

Okres Zlaté Moravce patrí do Nitrianskeho kraja, ktorý spolu s Trnavským krajom majú najmenší počet okresov. Mesto Zlaté Moravce sa stalo lenom ZMOS v roku 1993.

Najstaršie mestské symboly vznikali v 13. storočí. Zlaté Moravce nepatrili k výsadným mestám, tým pádom sa oneskoril aj vznik erbu.

Historickou predlohou tohto erbu (Obr. 19) je symbol napríklad zo 16. storočia. Sú to dva skrížené kľúče - zlatý a strieborný - v modrom štíte a nad nimi strieborný polmesiac a zlatá hviezda. Dva skrížené kľúče podľa kresťanskej ikonografie symbolizujú sv. Petra. Nie je doteraz známe, prečo sa práve tento symbol dostal do mesta. Patrónom Zlatých Moraviec je sv. Michal, ktorého atribútmi boli meč a váhy.

Obr. 19- Erb mesta

Obr. 20- Mestská vlajka

Mestská vlajka je modrá so žltobielym Ondrejským krížom. Ide o novotvar, ktorý však vychádza z farieb erbu a figúrou evokuje skríženie kľúčov v mestskom erbe.

3.3 História v oblasti riešenej problematiky

3.3.1 Z histórie

Kedy vzniklo mesto Zlaté Moravce sa dá len ťažko suritously povedať. Osídlenie tu bolo už v 9. storočí v časoch najväššieho rozkvetu Veľkomoravskej ríše. Slovania sa tu vyskytovali už na konci 5. a v 6. storočí. Na poli v blízkosti Káňanoch, ktoré boli súčasťou Zlatomoravskej farnosti, sa v roku 1974 našla pyxida (Obr. 22) zo slonovej kosti.

Obr. 21- Pyxida

Patrí medzi unikátne výrobky z obdobia neskoršej antiky. Tento objav sa dostal na toto územie pravdepodobne asi v rokoch 885-887. Niektorí historici tvrdia, že nájdenie vzácných predmetov nie je vecou náhody. Predpokladá sa, že sem pôvodne mohla prísť byzantská misia. Mesto bolo v 17. storočí hlavou domínia, ku ktorému patrilo 14 obcí. Zlaté Moravce boli niekedy vypálené Turkami, z tohto dôvodu sa zachovalo len niekoľko historických budov. Vďaka pozitívnym pre toto mesto je zriadenie pamiatkovej zóny, ktorú navštevujú turisti a obdivujú do dnešných dní zachované, významné, historické budovy tohto mesta.

3.3.2 Stručný prehľad dejinného vývoja mesta Zlaté Moravce

Vznik Zlatých Moraviec úzko súvisí s osídlením horného Požitavia. Mesto sa postupne stalo hospodárskym a kultúrnym centrom. Prvá zmienka o meste je pod názvom „Maurod“. V súpisovej knihe z roku 1564 sa prvýkrát spomínajú Zlaté Moravce ako oppidum Matoth. V roku 1552 získalo mesto od kráľa a Ferdinanda stoličný erb, od ktorého sa odvíjal znak mesta. Zlaté Moravce boli niekedy vyplenené Turkami- prvýkrát v roku 1530, potom v roku 1573 a za Agú Omera z Ostrihomu aj v roku 1631. 17. storočie bolo nekdúdné, poznamenané permanentnými vojenskými zrážkami s Turkami až do ich porážky v roku 1652 pri Veľkých Vozokanoch, ale proti habsburským povstaniam, ktoré vyvrcholili v roku 1708 porážkou vojsk Františka II. Rákocziho a následným Satmárskym mierom. V roku 1718 získal mesto barón Juraj Paluška- jeho rod mal mesto v držbe až do svojho vymretia v roku 1779. V prvej polovici 18. storočia sa stali sídlom Tekovskej stolice. V roku 1779 získal mesto kňaz Krištof Anton Bartolomej gróf Migazzi. Zlaté Moravce sa nerozvinuli do väčšieho mestského celku, mali vidiecky charakter s prevládajúcou poľnohospodárskou produkciou. V roku 1869 mali necelých 2000 obyvateľov. V druhej polovici 19. storočia Viliam Migazzi založil cukrovar, pivovar, neskôr manufaktúru na výrobu kobercov, súkenných látok a niekoľko malých tehelní. V rokoch 1873- 1875 postavili župnú nemocnicu, prvú v Tekovskej oblasti. Rozvoju mesta prispela výstavba: železnice (1891-1894), budovy banky (1897), za rokmi 20. storočia sporiteľne a budovy finančných úradov.

Zlaté Moravce majú bohaté dejiny i kultúru so vžitou historickou tradíciou. Sú mestom so širokým spádovým zázemím, centrom Hornožitavskej oblasti. Ich historický vývoj prebiehal na pozadí zložitosti dejinných udalostí. V minulosti sa viackrát uvádzajú ako oppidum (väčšie opevnené mesto)- napriek tomu však zostali stále na úrovni málo rozvinutého mesta.

3.3.3 Najnovšia história mesta (od roku 1989 po súčasnosť)

Novembrové udalosti v roku 1989 sa výraznou mierou podieľajú na ďalšom vývoji mesta. Nové usporiadanie štátu sa v rámci mesta prejavilo i v tom, že od roku 1996 sa Zlaté Moravce stali sídlom okresu (v rámci Nitrianskeho kraja). V 90tych rokoch sa v našom meste intenzívne buduje kanalizácia, mestské komunikácie, plynofikujú sa ďalšie ulice.

4 VÝSLEDKY

Zele v meste a kultúra prostredia je pre nás dôležitejšia než si myslíme. Myslím, že nepotrebujeme ani tak nové obchody ako nové a krásne prostredie kde žijeme. Neoddelite nou súasou všetkých funkčných plôch mesta je zeles. Parky slúžia na oddych, relax, zábavu a spríjemnenie chvíľ s rodinou a priateľmi. Aj napriek tomu sú mnohí z nás sebeckí a správajú sa majetnícky. Parky sú zväšobu majetkom mesta alebo cirkvi, avšak nikdy nie je majiteľom súkromná osoba. Na Slovensku si mnohí ľudia správajú tak, akoby územia parkov mali vo výhradnom vlastníctve.

Výnimkou nie sú ani Zlaté Moravce, kde sa nachádzajú štyri krásne a rozsiahle parky, ktoré dotvárajú dojem mesta a slúžia na rôzne účely.

Park Janka Kráľ je rozdelený na tri časti: miesto, kde sa nachádza pamätník Janka Kráľ a s trávnatou plochou, odpadková odpadníková časť a na svojej strane aj najmenší, keďže nedávno bolo vybudované detské ihrisko v areáli parku. Povrch chodníkov je pieskový. Plochy mimo chodníkov, stromov a kríkov tvorí strihaný trávnik. Odpadková funkcia parku je zvýraznená relatívne veľa po tom ľavíček. Na svojej strane prídu rôzne vekové kategórie, od najmladších po najstarších. Vzhľadom parku dotvárajú v súčasnosti rôzne druhy rastlín ako sú *Aesculus hippocastanum*, *Acer pseudoplatanus*, *Morus alba*, *Lonicera tatarica*, *Spirea vanhouttei*, *Thuja orientalis*, *Betula alba*, *Salix alba*.

Zlatomoravecký park, ktorý je umiestnený na ulici 1. Mája, v súčasnosti dotvára dojem parku s rôznym využitím. Často sem chodia tráviť svoj voľný čas mladí ľudia, ktorí sa správajú majetnícky a ničia prostredie parku, ktoré slúži ako biotop pre mnohé rastliny a živočíchy. V tomto parku sa nachádza amfiteáter, ktorý slúži na kultúrne podujatia občanov mesta a netypickou súčasťou parku je internetová kaviare. V súčasnosti dominujú z rastlinného spoločenstva *Potentilla fruticosa*, *Cornus alba*, *Quercus robur*, *Fagus sylvatica*, *Tilia cordata*, *Juniperus communis*, *Pulmonaria azurea*, *Euphorbia polychroma*, *Primula denticulata*.

Park ľudových milícií alebo ľudovo nazývaný park mládeže sa v meste považuje za najviac zelený zo všetkých štyroch parkov. Nachádzajú sa tu dve jazierka, ktoré boli nedávno vysušované, z dôvodu nevhodného zaobchádzania s prírodou. Park sa nachádza v blízkosti cvičiska, kde trénujú a cvičia psy. Aj z tohto dôvodu, park slúži na venenie a trávenie času so svojimi domácimi miláčikmi. Obrovským zásahom do územia tohto parku bolo

vyrúbanie množstva vzácnych stromov, ktoré sa dožili vysokého veku a aj napriek tomu, boli vyrúbané za účelom získania pozemkov. Medzi rastlinný porast parku patrí *Abies grandis*, *Acer pseudoplatanus*, *Taxus bacata*, *Cornus mas*, *Quercus cerris*, *Fraxinus excelsior*, *Juniperus sabina*, *Rosa rugosa*, *Pinus nigra*, *Fagus silvatica*.

Park Migazziovcov je známy tým, že sa v ňom nachádza jedna z dominantných stavieb v Zlatých Moravciach. Mauzóleum je dôležitou súčasťou histórie mesta. Park je krásne upravený a okolité stromy dotvárajú pocit ideálneho miesta pre oddych. Súčasťou parku sú *Pinus nigra*, *Thuja orientalis*, *Taxus baccata*, *Picea abies*, *Tilia cordata*, *Phyladelphus coronarius*, *Buxus sempervirens* a mnohé ďalšie.

V súčasnosti mesto, ale aj jednotlivci podnikajú kroky na to, aby sa parky v meste zachovali a zveľačovali. Aktívne sa zapájajú a robia nie o užitočné pre seba, svoje mesto a pre prostredie, v ktorom žijú. Súčasťou stav parkov ovplyvňuje v pozitívnom zmysle niekoľko projektov, ktoré sa podieľajú na záchrane a obnove vzťahu jednotlivých parkov.

Projekt „Obnova starého parku“ súvisí s mestským parkom na ulici 1. Mája. Cieľom projektu je dosiahnuť to, aby bol park dôstojným miestom oddychu. Do tohto projektu bolo zapojené mesto Zlaté Moravce v spolupráci s nadáciou Ekopolis. Projekt sa zaoberá revitalizáciou parku, ktorý bol v minulosti znehodnotený z dôvodu parcelizácie, ale aj z toho dôvodu, že sa nachádza v samotnom centre mesta a vďaka tu chaoticky vyšliapavali mnohé chodníky. Súčasťou park si v roku 2009 pripomínal 230. výročie jeho založenia. Týmto spôsobom realizovaný projekt dbá aj na popularizáciu historických udalostí so zameraním na kultúrno- historické, ekologické tradície mesta.

Ďalším projektom je program s názvom „Obnovme si svoj dom“. Cieľovou skupinou tohto projektu sú deti, mládež, starší obyvatelia mesta, návštevníci a turisti. Zámerom projektu je skultúrni prostredie parku, upraviť a spevniť chodníky, vytvoriť pre deti ihrisko z prírodného materiálu a celkovo skrášliť prostredie a zónu oddychu. Tento projekt súvisí s parkom Janka Kráľa.

V mestskom parku v Zlatých Moravciach pribudlo 15. 3. 2012 dvadsať šesť kusov vysadených stromov a šesťnásť kríkov. Tie sem nepribudli len tak náhodou. Vysadili ich sme v rámci medzinárodného projektu pod názvom Európskej únie záleží na tom EKO žijeme. Projekt prebieha od 15. marca do 15. mája v tridsiatich okresných mestách Slovenskej republiky a práve Zlaté Moravce boli prvým mestom, kde sa projekt začal.

realizovať. Ochrana životného prostredia je celosvetový problém, avšak každý môže začať doma. Mnohí dobrovoľníci, žiaci základných a stredných škôl, učitelia a členovia delegácie sa podieľajú na výsadbe nových rastlinných druhov, medzi ktoré patria *Picea omorica*, *Abies concolor*, *Pinus ponderosa*, *Abies procera* a mnohé iné.

Záver

Na záver mojej bakalárskej práce by som chcela povedať, že lovek bol odjakživa úzko spätý s prírodou. Tvoril jej neoddeliteľnú súčasť a takisto lovek si nedokáže predstaviť svoje fungovanie bez prírody a jej zákonov. Moja bakalárska práca zameraná na parky je toho dôkazom. Park je vytvorený lovekom a je súčasťou prírody. Jeho tvorcom je ľudská činnosť, ktorá podnietila vznik a ovplyvnila vývoj parkov.

Parky slúžia verejnosti najmä na oddych. Spestrujú život v mestách, pozitívne ovplyvňujú každodenný, stereotypný život v uponáhľanom a zabehnutom svete. Pod pojmom príroda si veľa ľudí mesto nepredstaví. Avšak príroda je tam, ibaže v rôznych iných podobách. Jednou z nich sú aj parky, na ktoré som sa zameriavala v mojej práci. Je málo miest vo veľkých mestách, kde je na pár metrov štvorcových taká koncentrácia zelene ako sú parky. Sme zvyknutí posudzovať mestá veľa krát pod našimi výtvorami a potrebami a prudko ich oddeľujeme od prírody. Týmto chcem vyvrátiť túto teóriu, pretože sa vymyká realite. Každá príroda v mestách má svoju históriu a svoje zákonitosti.

Príroda v meste, v ktorej dominantné zastúpenie majú aj parky je oddychovou zónou pre všetky vekové kategórie. Tráviť sa sem chodia aj mamy s deťmi, dôchodcovia i mladí ľudia. Dnes by sa dalo povedať, že parky majú všestranné využitie. Príkladom je park na ulici 1. Mája v Zlatých Moravciach, teda aj jeden z predmetných skúmaných parkov v danej práci. Jeho súčasťou je amfiteáter, ktorý slúži na kultúru a rozvíjanie citu pre umenie. Konávajú sa tu koncerty, rôzne vystúpenia, výstavy, ktoré majú celoslovenský význam, usporadúvajú sa tu akcie pre deti, po niekoľko rokov sa premietajú filmy. Dalo by sa pokračovať aj ďalej. Týmto chcem povedať, že možno si niektorí ľudia myslia, že park to je v dnešnej dobe len kopa odpadkov alebo miesto, o ktoré sa nikto nestará. Podľa môjho názoru je na našu úlohu, aby sme dokázali ovplyvniť naše myslenie a konanie.

Deň o deň sa stávam svedkom toho, ako sa k sebe ľudia dokážu správať, veľa krát je to horšie ako zvery túžiace po úlovku toho druhého i iba na vrchole moci. Dokážeme sa správať všelijako, no zarážajúce je, že sa nevieme správať k niekomu, kto nás stvoril a dodnes živí, a to k samotnej zemi. Na čo narážam? Keď vidíte v televízii hrôzostrašnú scénu, od nechuti i strachu si radšej zatvoríte oči a tvár zahalíte do dlaní. Tak ja mám podobnú chuť práve vtedy, keď vyjdem von a nadýchnem sa smogom nasiaknutého vzduchu, zbadám tmavú oblohu, zeleň na konci svojich síl i hynúce tvory trápiace sa až do smrti. Pohľad hodný najhoršieho hororového filmu sveta.

udia zabúdajú na to, kde začínajú a kde konia ich práva vo i prírode. Pri dnešnom rýchlom spôsobe života si neuvedomujeme nezastupiteľný význam zelene v našich bydliskách. Na úkor stromov budujeme veľké nákupné centrá a betónové parkoviská. Možno i preto, že mnohí z nás ani netušia o nenahraditeľných funkciách stromov a zelene.

Je smutné vidieť, ako sú stromy podceňované. Údajne prekážajú, a preto sa vždy nájde dôvod na ich výrub legálnou alebo nelegálnou cestou ako to bolo aj v parku Milicionárov, druhý predmetný park tejto bakalárskej práce v Zlatých Moravciach. Často sa takéto prípady ani neriešia alebo sa kompetentní tvária akoby sa im nestalo. Je na nás, aby sme tomuto nielen zabránili. Uvedomme si, že veľké zastavané plochy nám nikdy nebudú produkovať kyslík, zachytávajú prach a zlepšujú psychickú pohodu. Spoznajme význam a funkcie stromov, spoznajme význam zelene.

Zele sa dotýka i spoločenského života ľloveka, konkrétne oblasti výchovy. Ak sa s ňou ľlovek denne stretáva v pracovnom a obytnom prostredí, všimá si život rastlín a živočíchov, ktoré nachádzajú v zeleni svoje životné prostredie, učia sa od nich, hodnotia ich krásu, teda je predpoklad, že si ju bude vážiť a ochraňuje. Čudia sa radi stretávajú v parkoch a na zelených námestiach. Zele ľim dodáva energiu a pocit psychickej pohody na rozdiel od miest bez zelene.

Zele je v meste veľmi dôležitým faktorom, ktorý vplýva nie len na zdravie životného prostredia, ale i na zdravie a celkovú pohodu ľudí, ktorí v ňom žijú a navštevujú ho. Preto si zaslúži patriťnú starostlivosť a ochranu. Zele ľnás chráni, preto chráťme aj my ju a nezabúdajme na jej nezastupiteľný význam v živote ľloveka.

Myslím si, že parky sú hodnotnou súčasťou našich životov. Mali by sme sa o ne starať, pretože nám spríjemňujú každodenné chvíle plné stresu a úponáh ľného života. ľlovek ľhadá v prírode pokoj a aj parky sú súčasťou prírody. Sú síce vytvorené ľlovekom, ale aj samotný ľlovek vždy bol a aj bude neoddeliteľnou súčasťou života. Je potrebné vybudovať si vzťah k prírode, pretože ľnám dáva veľa. Starajme sa a chráťme si to, na čom ľnám záleží. Pokúsme sa zmeniť náš postoj, chápanie a konanie vo i samotnej prírode. Je ľlen a ľlen na nás, aby sme si vstúpili do svedomia a spravili niečo pre to, aby sa situácia zmenila.

Zoznam použitej literatúry

Atlas SSR: Bratislava, SAV a Slovenská kartografia 1990

Bátora, M. a kol. 1998. Zlaté Moravce, Zlaté Moravce: NEOGRAFIA 1998. 373 s. ISBN 80-967890-9-0

Belan, A., Sikoriak, J. Projekt- Reštaurovanie NKP- Mauzoléum rodiny Migazziovcov. Zlaté Moravce: 2010, 21 s.

Gajdoš, P. a kol. Ľovek prostredie. Nitra, MsNV NR a CHKO Ponitrie, 1990, 89 s.

Gažiová, E. a kol. 2010. Katalóg k 15. výročiu vyhlásenia pamiatkovej zóny mesta Zlaté Moravce. Nitra: SB PRESS Tlma e 2010. 15 s. ISBN 978-80-89395-08-8

Hrubík, P. 2001. Historické parky a záhrady. Nitra: SPÚ 2001. 64 s. ISBN 80-7137-893-3

Kolník, P. 2002. Cestovný lexikón Slovenskej republiky. Bratislava: ASTOR SLOVAKIA s.r.o. 2002. 512 s. ISBN 80-968306-3-5

Krná ová, J. 1995. Rekonštrukcia parku okolo amfiteátra v Zlatých Moravciach: technická správa. Zlaté Moravce: 1995, 4 s.

Kubišta, R. 2006. Historické parky a záhrady Nitriansky kraj. Bratislava: VEDA 2006. 175 s. ISBN 978-80-224-0946-9

Masaryková, M. 1991. Pôvodné zameranie- park pri amfiteátri- sú asný stav a hodnotenie porastov. Zlaté Moravce: 1991, 15 s.

Mesto Zlaté Moravce, 2011. Reštaurátorský rozpočet, mesto Zlaté Moravce. Zlaté Moravce: 2011, 21 s.

Mesto Zlaté Moravce, 2011. Technické parametre kultúrnej pamiatky- Mauzoléum s areálom. Zlaté Moravce: 2011, 18 s.

Mesto Zlaté Moravce. 2010. Zlaté Moravce a okolie, Zlaté Moravce: 2010. 1 s.

Mestský úrad Zlaté Moravce, 1994. Návrh na vyhlásenie veci za kultúrnu pamiatku. Zlaté Moravce: 1994. 2 s.

Mondo ková, A. 2006. Pocta Jankovi Kráovi. In *Tekovské noviny*. 2006, ro . 16, . 11, 1s.

- Orban, P. 1995. Turistický sprievodca Zlaté Moravce. Banská Bystrica: ROPA s.r.o. 1995. 48 s.
- Pecho, V. 1974. Rozhodnutie o prípustnosti stavby. Zlaté Moravce, 1974, 1 s.
- Pecho, V. 1974. Založenie parku ľudových milícií Zlaté Moravce: technická správa, 1974, 7 s.
- Puškárová, B. 1990. Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku. Bratislava: ŠPORT 1990. 240 s. ISBN 80-7096-093-0
- Rehánek, R. 2005. Janko Kráľ a Zlaté Moravce. Zlaté Moravce: MESTSKÝ ÚRAD 2005. 52 s.
- Steinhilber, G. 1990. Slovenské parky a záhrady. Martin: OSVETA 1990. 140 s. ISBN 80-217-0158-7
- Supuka, J. 1996. Projekt rekonštrukcie parku Janka Kráľa v Zlatých Moravciach. Banská Bystrica: 1996, 35 s.
- Tkáč, M. 1999. Mestá a obce Slovenska. Košice: DONATUS 1999. 281 s. ISBN 80-967678-2-8
- Tomajko, M. 1995. Mauzoléum rodiny Migazziovcov. In *Tekovské noviny*. ISSN: , ročník 5, číslo 10, 1 s.
- Tomajko, M. 2002. 120. výročie Zlatomoraveckej kalvárie. Zlaté Moravce: M-PRINT 2002. 4 s.
- Tomajko, M. 2006. Obnova mestského parku: projekt. Zlaté Moravce: 2006, 2 s.
- Tomajko, M. 2009. Chyzerovce. Zlaté Moravce: M-PRINT 2009. 74 s.
- Tomajko, M. 2009. Projekt „Zelené oázy 2009“. Zlaté Moravce: 2009, 2 s.
- Tomajko, M. 2009. Reakcia k článku Park Mládeže v regionálnych novinách Naše Moravce. Zlaté Moravce: 2009, 5 s.
- Tomajko, M. 2003. História Zlatomoraveckej farnosti. Zlaté Moravce: M-PRINT 2003. 150 s. ISBN 80-968987-8-7

Tomaško, I. 2004. Historické parky a okrasné záhrady na Slovensku. Bratislava: VEDA 2004. 160 s. ISBN 80-224-0797-6.

Tomáško, I.- Krná ová, J.- Brathová, E. 2002. Návrh na nové riešenie mestského parku pri amfiteátri Zlaté Moravce: technická správa. Zlaté Moravce: 2002, 3 s.

Ústredný zoznam kultúrnych pamiatok SR: evidenčný list nehnuteľnej pamiatky. Zlaté Moravce: číslo ÚZKP 10 966/1-3. 2 s.

Ústredný zoznam pamiatkového fondu: výpis z evidencií kultúrnych pamiatok. Zlaté Moravce: číslo ÚZPF 10966/1, 1 s.

Záhradnícke služby mesta Zlaté Moravce, 1995. Rekonštrukcia parku pri Migazziho hrobke: technicko-ekonomická správa. Zlaté Moravce: 1995. 4 s.

Záhradnícke služby mesta Zlaté Moravce, 2008. Obnova starého parku. Zlaté Moravce: 2008, 3 s.

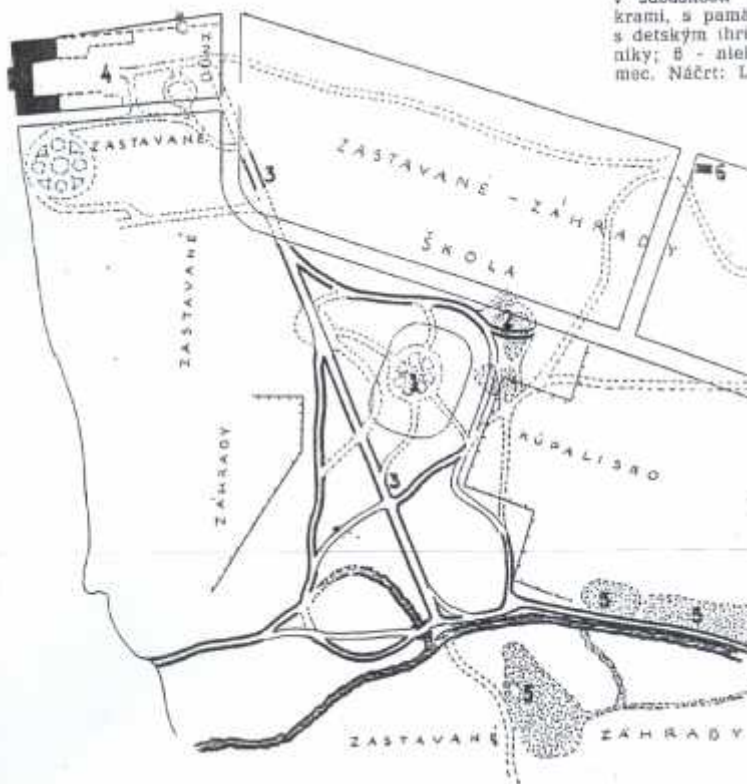
Banáková, O. [online]. Zlaté Moravce: 25.5. 2007 [cit. 2011-09-26]. Dostupné na internete: <http://ikt.infozm.sk/77/378>

Kaiser, A. Kaštie Migazziovcov. [online]. Zlaté Moravce: 20. 5. 2009 [cit. 2012-02-11]. Dostupné na internete: <http://antonkaiser.blog.sme.sk/c/194433/Kastiel-Migazziovcov.html>

Proka, R. Sú parky parkmi? [online]. Zlaté Moravce: 14.7. 2011 [cit. 2012-03-13]. Dostupné na internete: http://www.moravce24.sk/clanky?extend.104806_Su-parky-parkmi?

Príloha B

Schematický náčrtok postupnej likvidácie parku v Zlatých Moravciach od r. 1925. Prerušovaná čiara: zaniklé partie; úzka plná čiara: dnešná situácia; silná plná čiara: zachovala pôvodná situácia; 1 - niekdajší ružový pahorok s altánkom, teraz rozostavané prírodné divadlo; 2 - miesto, kde sa rozkladalo 5 ozdobných rybníkov; 3 - posledná borovica v aleji; 4 - kaštieľ s príslušnou plochou, v súčasnosti vysádzaný ozdobnými krami, s pamätníkom Janka Kráľa a s detským ihriskom; 5 - zaniklé rybníky; 6 - niekdajší záhradnícky domček. Náčrt: L. Steinhübel.

2. SCHÉMATICKÝ NÁČRT POSTUPNEJ LIKVIDÁCIE PARKU V. MIGAZZILHO OD ROKU 1925